

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt/Volume 7, Sayı/Issue 13, Ocak/January 2025, ss. 69-88.

Geliş Tarihi–Received Date: 04.12.2024 Kabul Tarihi–Accepted Date: 05.01.2025

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1596424>

 MEHMET TUĞRUL*

ÖZ

Bu çalışma, Müslüman Türklerin İslâm Peygamberi Hz. Muhammed'e duyduğu derin saygı ve sevginin en önemli tezahürlerinden biri olan mevlid merasimlerinin Osmanlı dönemi Rodosçuk özelinde nasıl tertip edildiğini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Çalışma, özellikle vakıfların ve bu bağlamda para vakıflarının bu merasimlerin düzenlenmesindeki kritik rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda literatürde Osmanlı coğrafyasında ve Rodosçuk özelinde mevlid-i şerif merasimlerinin organizasyonunda para vakıflarının oynadığı rol hakkında çok sınırlı bir bilgi birikimi bulunmaktadır. Bu eksikliği gidermek çalışmanın temel hedeflerinden biridir. Araştırma kapsamında, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Arşivleri'nde yer alan vakıf belgeleri titizlikle incelenmiş ve Rodosçuk'a ait vakıf dokümanları seçilerek analiz sürecine dâhil edilmiştir. Bu belgeler arasında para vakıflarını içeren kayıtlar seçilmiş ve transkript edilmiştir. Ardından, belgelerden elde edilen bilgiler analiz edilerek tablo ve grafiklerle görselleştirilmiştir. Bu görsel araçlar sayesinde, mevlid-i şerif merasimlerinde para vakıflarının organizasyonel ve finansal katkıları net bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular, para vakıflarının mevlid-i şerif merasimlerinin organizasyonunda yalnızca maddî destek sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda bu etkinliklerin bir gelenek hâline gelerek günümüze ulaşmasında da belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Belgelerde, merasimlerin düzenleneceği mekanlardan hangi usullerle yapılacağına, merasim sırasında hangi dinî eserlerin veya ayetlerin kimler tarafından okunacağına ve katılımcılara ne tür ikramların yapılacağına kadar pek çok detaylı bilgi bulunmaktadır. Bu, Osmanlı toplumunun dinî ve sosyal yaşamında vakıfların ne denli merkezi bir rol oynadığını bir kez daha kanıtlamaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, Osmanlı döneminde toplumsal uyumu ve dayanışmayı pekiştiren mevlid merasimlerinin şehirlerdeki etkilerini incelemekte ve bu merasimlerin tarihsel ve sosyo-kültürel değerine ışık tutmaktadır. Aynı zamanda bu inceleme, gelecekte benzer konular üzerine yapılacak çalışmalara bir model sunmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, çalışma yalnızca tarihsel bir perspektif sunmakla kalmamakta, aynı zamanda Osmanlı dönemi vakıf sisteminin işleyişine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rumeli, Vakıf, Para Vakfı, Mevlid, Rodosçuk.

ALLOCATIONS FOR MEVLİD-İ NEBİ CELEBRATIONS IN RODOSÇUK CASH WAQFS IN THE OTTOMAN PERIOD

ABSTRACT

This study thoroughly examines how Mevlid ceremonies, one of the most significant manifestations of the profound respect and love that Muslim Turks have for the Prophet Muhammad, were organized during the Ottoman period, with a particular focus on Rodosçuk. Specifically, it aims to investigate the critical role of waqfs, particularly cash waqfs, in arranging these ceremonies. In this context, the literature contains very limited information regarding the role of cash waqfs in the organization of Mevlid ceremonies within the Ottoman geography and specifically in Rodosçuk. Addressing this gap is a primary objective of the study. The research meticulously analyzes waqf documents housed in the archives of the General Directorate of Foundations and the National Library. Waqf records related to Rodosçuk were selected and included in the analysis. Among these, records involving cash waqfs were transcribed for detailed examination. The information derived from these

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, E-Posta: mehmettuğrul@aybu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5200-0596.

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

documents was analyzed and visualized using tables and graphs. These visual tools aimed to clearly present the organizational and financial contributions of cash waqfs to Mevlid ceremonies. The findings indicate that cash waqfs not only provided material support for the organization of Mevlid ceremonies but also played a decisive role in ensuring that these events became a tradition that has endured to the present day. The documents contain detailed information about the venues where ceremonies were held, the procedures to be followed, the religious texts or verses to be recited by whom, and the types of offerings to be presented to participants. This underscores the central role of waqfs in the religious and social life of Ottoman society. In conclusion, this study explores the impact of Mawlid ceremonies on enhancing social cohesion and solidarity within cities during the Ottoman period. It sheds light on the historical and socio-cultural value of these ceremonies. Furthermore, it provides a model for future research on similar topics. Thus, the study not only offers a historical perspective but also provides significant insights into the functioning of the Ottoman waqf system.

Keywords: Ottoman, Rumelia, Waqf, Cash Waqf, Mevlid, Rodosçuk.

GİRİŞ

Arapça kökenli bir kelime olan “mevlid”, “doğmak, doğum zamanı ve yeri” anlamlarına gelir. Mevlid, İslâm kültüründe, Hz. Muhammed’in doğumunu kutlamak için yapılan törenleri ve bu törenlerde okunmak üzere yazılan edebî metinleri kapsar.¹ Hz. Muhammed’in hayatta olduğu dönemlerden Abbâsilere kadar, Peygamberimizin doğum gününün kutlandığına dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Mevlid, çoğunlukla Şia’nın hâkim olduğu Fâtımî Devleti’nin Mısır’da hüküm sürdüğü dönemde ilk olarak kutlanmaya başlanmıştır. Fâtımîler’den sonra, mevlid kutlamaları diğer İslâm coğrafyalarına da yayılmıştır. Osmanlı Devleti’nde benzer uygulamalar yapılagelmişse de resmî olarak III. Murad’ın (1546-1595) hükümdarlığı döneminde mevlid kutlanmaya başlanmıştır.² Vakıf kültürü yerleştikçe mevlid kutlamaları daha da yaygınlaşmıştır. Osmanlı döneminde mevlid törenleri, vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilmiş, bu törenlerle beraber padişahların da katıldığı “mevlid alayları” gibi etkinlikler düzenlenmiştir.³

Osmanlı Devleti’nin başat kurumlarından olan vakıf kurumunun faaliyet sahası geniş tutulmuş ve hukukî yapısı güçlendirilmiştir. Vakıflar, sosyal yapılanmanın hemen her alanında etkin bir görev üstlenmiştir. Osmanlı şehirlerinin kamu hizmetleri, sosyal hayata dair hizmetler ve ekonomik yapının temellendirilmesinde vakıflar öncü bir rol üstlenmiştir. Yukarıda bahsedildiği üzere vakıflar, Müslüman toplum için kutsal ve önemli olan gün ve gecelerin idrak edilmesinde de mühim bir yere sahiptir. Osmanlı devlet ricalinin resmî olarak Mevlid-i Nebvî kutlamaları icra etmesi ve *Vesiletü’n-Necât*’ın kutlamalarda belli bir usul gözetilerek okutulması, eserin ve usulün Osmanlı coğrafyasında yaygınlaşmasına sebep olmuştur. *Vesiletü’n-Necât*’ın yazıldığı dönemin şartları, metnin öneminin artmasında ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bu dönemde Timur (1370-1405)’un Anadolu’da Yıldırım Bayezid (1389-1402)’i yenmesi, ardından onu tutsak etmesi, bunun akabinde şehzadeler arasında cereyan eden uzun süreli taht kavgaları Anadolu ve Balkanlarda karamsar bir havanın hüküm sürmesine sebep olmuştur. Süleyman Çelebi’nin bu ortamda kaleme almış olduğu eser insanlar için bir umut, sığınacak bir liman mesabesinde makes bulmuştur. Ayrıca *Vesiletü’n-Necât*’ın Türkçe’nin yaygınlaşması, dil yapısının korunması ve öğrenilmesi ve günümüze ulaşmasında katkısı büyüktür. Tüm bu hususiyetleri ile *Vesiletü’n-Necât*, Türkçe’nin dil, medeniyet, kültür ve edebiyat bakımından en önemli eserleri arasına girmiştir.⁴

Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınmış olan *Vesiletü’n-Necât*, mevlid törenlerinde devamlı okutulmuş ve mevlidin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Süleyman Çelebi, Türklerin Hz. Peygamber’e olan sevgisi ve hürmetini hatırlatmak üzere *Vesiletü’n-Necât*’ı kaleme almıştır. Ehl-i sünnet düşüncesinin Türkler arasında yaygınlaşması bu eserin Türkler ile özdeşleşmesinden ileri gelmektedir.⁵

Özellikle Rumeli coğrafyasında bu eserin yaygınlaşmasında para vakıflarının etkisi olmuştur. Gayrimenkulün yanı sıra menkulün de vakfedilmesinin önünü açan para vakıfları uygulaması en küçük iktisadî değer dahi vakfa konu edilmesine dolayısıyla da hayır hizmetlerinin hız kazanmasına yol açmıştır.

Rodosçuk’un bu çalışmada incelenmesinin gerekçesi, Osmanlı döneminde vakıf sistemi ve dinî uygulamalarla ilgili literatürde gözlemlenen eksikliklerin giderilmesine katkı sağlamaktır. Osmanlı coğrafyasında mevlid-i şerif merasimlerinin düzenlenmesinde vakıfların rolü üzerine genel çalışmalar bulunmakla birlikte, küçük ölçekli şehirlerdeki uygulamalara dair araştırmalar sınırlıdır. Rodosçuk, vakıf belgelerinin özgün ve ayrıntılı yapısıyla hem toplumsal dayanışmanın nasıl şekillendiğini hem de dinî geleneklerin sürekliliğinin nasıl sağlandığını anlamak için bir örnek sunmaktadır. Üsküp veya Edirne gibi daha büyük şehirlerden farklı olarak, Rodosçuk’un nispeten küçük ölçekli ve daha az incelenmiş bir yerleşim birimi olması, burada kurulan para vakıflarının sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerini detaylı bir şekilde analiz etmeyi gerekli kılmaktadır. Bu

¹ Ahmet Özel, Mevlid, *DİA*, 2004, C. 28, s. 475-479.

² Mehmet Şeker, Mevlid, *DİA*, C. 28, İstanbul 2004, s. 479-480.

³ Esad Efendi, *Osmanlılarda Töre ve Törenler*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1979.

⁴ A. Necla Pekolcay, Mevlid, *DİA*, C. 28, 2004, s. 485-486.

⁵ Pekolcay, *age*, s. 485.

bağlamda, çalışmanın amacı sadece bir bölgesel inceleme yapmak değil, aynı zamanda Osmanlı vakıf sisteminin genel işleyişine dair yeni perspektifler sunarak literatüre katkıda bulunmaktır. Rodosçuk'un seçimi hem örneklemin orijinalliyini hem de literatürdeki bu boşluğu doldurma niteliğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada, Rodosçuk'taki para vakıfları belgelerinin incelenmesiyle tespit edilen mevlid-i şerif tahsisatlarındaki ibareler dikkate alınarak bu uygulamanın sosyal ve iktisadî boyutları analiz edilecektir.

Bu araştırma, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rodosçuk şehrinde mevlid-i şerif merasimlerinin tertibi ve finansmanında para vakıflarının rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve tarihî veriler arşiv belgeleri üzerinden incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminin belirlenmesinde Creswell (2009) ve Mason (2003) tarafından nitel araştırma süreçlerine ilişkin öneriler dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, araştırma süreci dört temel aşamadan oluşmaktadır: Veri toplama, veri seçimi, veri transkripsiyonu, veri analizi ve sonuçların şekillerle ifade edilmesi.

Bu çalışma, betimleme niteliğinde olup doküman analizi yaklaşımıyla yürütülmüştür. Doküman analizi yöntemine ilişkin detaylar Flick (2009) ve Bryman (2012) tarafından belirtilmiştir. Çalışmada, Osmanlı dönemine ait arşiv belgeleri incelenerek vakıfların içtimaî, iktisadî ve dinî fonksiyonları analiz edilmiştir. Mevlid-i şerif merasimlerinin nasıl organize edildiği ve bu organizasyonların sürdürülebilirliği konusunda para vakıflarının oynadığı rol tarihî belgelerle desteklenmiştir.

Araştırmada kullanılan ana veri kaynağı, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Arşivi'nde bulunan Osmanlı dönemine ait vakıf belgeleridir. Nitel araştırmalarda kullanılan birincil kaynaklara erişimin önemi, Neuman (2006) ve Silverman (2010) tarafından vurgulanmıştır. Rodosçuk şehrine ait vakıflar titizlikle taranmış, özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda kurulmuş ve mevlid-i şerif merasimlerine tahsisat ayıran para vakıflarına odaklanılmıştır. Arşiv belgeleri, vakıfların kuruluş tarihleri, kurucularının sosyal statüleri ve vakıfların maddi büyüklüklerine dair detaylı bilgiler içermektedir.

Toplanan vakıf belgeleri arasından, mevlid merasimleri ile ilgili tahsisatlar içeren belgeler seçilmiştir. Özellikle para vakfı ihtiva eden belgeler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu belgeler Türkçeye transkript edilerek analiz edilmiştir. Transkripsiyon işlemi sırasında belgelerin orijinal anlamlarını korumak için dikkatli bir çeviri süreci izlenmiştir. Transkripsiyon sürecinde Flick (2009) tarafından önerilen detaylandırma teknikleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda Bulut ve arkadaşları tarafından telif edilen *Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıfları* isimli eserden başvuru kaynağı olarak istifade edilmiştir.

Veri analizi, içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinde kullanılan aşamalara ilişkin temel ilkeler Silverman (2010) ve Bryman (2012) tarafından açıklanmıştır. Toplanan belgeler incelenmiş, vakıf belgelerindeki tahsisatların dağılımı, vakıf kurucularının cinsiyet ve sosyal statüleri gibi faktörler üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca, vakıfların mahallelere göre dağılımı ve bu dağılımların mevlid merasimlerinin tertip edilme sıklığı üzerindeki etkileri de analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, nicel verilere dönüştürülmüş ve vakıfların mahallelere, cinsiyetlere ve sermaye büyüklüğüne göre dağılımını gösteren tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan verilerin geçerliliği ve güvenilirliği için kaynak doğrulama yöntemleri kullanılmıştır. Flick (2009) ve Creswell (2009) geçerlik ve güvenilirlik süreçlerinde karşılaştırmalı doğrulama tekniklerinin önemine dikkat çekmiştir. Vakıf belgeleri orijinal arşiv belgelerinden alınmış olup, belgelerin doğruluğu uzmanlar tarafından onaylanmıştır. Ayrıca transkripsiyon işlemi sırasında orijinal belgeler ile modern Türkçeye çeviriler karşılaştırılarak hataların en aza indirilmesine özen gösterilmiştir. Tablolar ve grafikler oluşturulurken verilerin doğru bir şekilde yansıtılması için istatistikî analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma, yalnızca Osmanlı dönemi Rodosçuk şehri ile sınırlıdır. Vakıfların işleyişine dair detaylar ve vakfiyelerde geçen mevlid merasimlerine yönelik tahsisat bilgileri analiz edilmiş olsa da bu bilgilerin diğer Osmanlı şehirlerindeki vakıflarla karşılaştırılması yapılmamıştır. Zira Creswell (2009) ve Mason (2003) sınırlılıkların açıkça belirtilmesinin nitel araştırmalarda metodolojik şeffaflığı artıracakını vurgulamıştır. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak araştırmalar, farklı coğrafyalarda bulunan vakıfların mevlid merasimlerine olan katkılarını inceleyebilir.

1. Para Vakıfları, Mevlid-i Nebî ve Rodosçuk'a Genel Bir Bakış

Vakıf, bir mülkün yahut herhangi bir şeyin menfaatinin sürekli olarak hayır ve yardım işleri için tahsis edilmesidir. Osmanlı döneminde vakıf kavramının hukukî çerçevesi, büyük oranda İmam Ebu Hanife ve talebeleri tarafından belirlenmiştir. Vakıf uygulamasının ilk dönemlerinde sadece gayrimenkul vakfedilmesine izin varken, vakıf faaliyetlerinin gelişmesiyle beraber kıymetli eşyalar ve nakit paranın da vakfedilmesine imkan tanınmıştır. Osmanlı ulemasının nakit paranın vakfedilip edilmeyeceğine dair tartışmaları mektuplaşmalarına yansımıştır. Nihai olarak Ebussuûd Efendi'nin para vakfının caiz olduğuna dair fetvasıyla para vakıflarının Osmanlı'da

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

yaygınlaşmasına yol açmıştır.⁶ Osmanlı İmparatorluğu'nda, para vakıflarının kabul görmesinin arka planında bazı sosyo-ekonomik sebepler bulunmaktadır. Tarım ekonomisinin hâkim olduğu bu dönemde, nakit akışının kısıtlı olması sebebiyle insanlar nakit para için, tefecilik gibi resmi olmayan olumsuz yollara başvurmuşlardır. Tefecilerin yüksek faiz oranları, birçok kişiyi ekonomik olarak zor durumda bırakmıştır. Aynı zamanda, siyasi, askerî ve ekonomik gelişmeler, Osmanlı'yı da etkileyen faktörler arasında yer almıştır. Düzenli orduya geçiş ve maaşlı askerliğin yaygınlaşması gibi süreçler, devletlerin nakit ihtiyacını artırmış, Osmanlı'nın da bu ihtiyacını karşılamak için çözüm arayışlarına itmiştir. Para vakfının en belirgin özellikleri arasında, paranın ekonomi içindeki dolaşımını ve kullanımını teşvik etmesi, en küçük ekonomik değerlerin bile toplum yararına kullanılabilmesi ve hayır işlerinin daha geniş bir alanda ve pratik şekilde gerçekleştirilmesi yer alır. Nakit paranın piyasada artması, yatırımların, hayır işlerinin ve şehir hizmetlerinin çoğalmasına, aynı zamanda tefeciliğin azalmasına katkıda bulunmuştur.⁷

İslâm'ın ilk dönemlerinde, Hz. Peygamber'in doğum gününün kutlanması geleneği bulunmamaktaydı. Bu uygulama, ilk olarak Fâtımîler döneminde ortaya çıkmış ve sonrasında İslâm coğrafyasının geneline yayılmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nda bu kutlamaların daha eski zamanlardan itibaren resmî olmayan usullerle yapıldığı, resmî olarak ise ilk defa III. Murad döneminde gerçekleştirildiği bilinmektedir. III. Murad, bir emirle bütün minarelerde kandil yakılmasını ve camilerde mevlidin okunmasını tavsiye etmiştir. Bu dönemden itibaren, Osmanlı'da padişahın katıldığı resmî mevlid törenleri düzenlenmeye başlanmıştır. İlk zamanlarda Topkapı Sarayı'nda bulunan Ağalar Camii veya Çinili Köşk'te icra edilen bu törenler, daha sonra Sultan Ahmed Camii başta olmak üzere, Eminönü Valide Sultan, Eyüp Sultan, Beyazıt, Nusretiye ve Yıldız camilerinde belirli bir düzen içerisinde gerçekleştirilmiştir. Padişahın katıldığı bu kutlamalara “mevlid alayı” adı verilmiştir. Resmî kutlamaların yanı sıra, devlet adamları, zenginler kendi konaklarında ve halk camilerde veya evlerinde mevlidler okuturdu. Türk kültüründe mevlid kültürünün özel bir yeri olduğu görülmektedir. Hayatın her alanında mevlidi görmek mümkündür. Bu durum, Türk edebiyatında da mevlid yazımının yoğun bir şekilde yer almasına neden olmuş, yaklaşık iki yüz tane Türkçe mevlidin kaleme alınmasını sağlamıştır. Bunlar arasında en ünlüsü, Süleyman Çelebi tarafından 1409 yılında yazılan *Vesiletü'n-Necât* adlı eserdir. Süleyman Çelebi'nin eseri, o kadar meşhur olmuştur ki, mevlid denilince genellikle akıllara bu eser gelir. Süleyman Çelebi, 1351 yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. Orhan Gazi'nin silah arkadaşı Ahmed Paşa'nın oğlu ve *Fususü'l-Hikem* şerhiyle tanınan Şeyh Mahmud'un torunu olan Süleyman Çelebi, âlim, ârif ve kâmil bir kişi olarak kabul edilir. Orhan Gazi'nin kendisine İznik'te bir medrese tahsis etmesi ve Çelebi unvanı vermesi, onun bu özel konumunu pekiştirir. 1400 yılında inşası tamamlanan Bursa'daki Ulu Cami'nin ilk imamı olan Süleyman Çelebi'nin, *Vesiletü'n-Necât*'ı burada yaşadığı bir olay vesilesiyle yazdığı rivayet edilir. Mevlid, sade bir Türkçe ile sanatkârane bir üslupla kaleme alınmış, halk tarafından büyük beğeni toplamıştır. Yazıldığı dönemden itibaren, Hz. Peygamber'in doğum günü başta olmak üzere, çeşitli vesilelerle okunmuş, bestelenmiş, farklı dillere çevrilmiş ve nazirelere konu edilmiştir. Eser, Müslümanlar tarafından öylesine benimsenmiş ki, birçok vesile ile adeta bir ibadet anlayışı ile günümüzde de okunmaya devam etmektedir.⁸

Tekirdağ, Marmara Denizi'nin kuzey sahilinde, kıydan yüksekte bir plato kenarı üzerinde ve bu kenarı derinlemesine yaran bir vadi yamaçlarında kurulmuş olan bir şehirdir. Şehrin tarihi, antik çağlara kadar uzanmakta ve bilinen ilk adı Bisanthe olarak geçmektedir. Roma ve Bizans dönemlerinde Rhaidestos, Resisthon ve Resisto adlarıyla anılan şehir, Venedik hâkimiyetindeyken Rodosto, Osmanlı döneminde ise Rodosçuk olarak anılmıştır. Osmanlı kaynaklarında Tekirdağ olarak da not edilen şehrin günümüzdeki adı Tekirdağ'dır. Osmanlı döneminde kaza statüsü kazanan şehrin merkezi Rodosçuk olarak belirlenmiştir. Herodot'a göre şehir, Samos'tan göç edenler tarafından kurulmuş ve Alkibiades tarafından bir kale inşa edilmiştir. Justinianus zamanında şehrin surları güçlendirilmiş, Krum (m. 813) ve Kral Johannes (m. 1206) dönemlerinde kuşatılmıştır.⁹

İstanbul'da Latin İmparatorluğu'nun kurulmasıyla Tekirdağ, Venedik egemenliğine girmiştir. M. 1275'te Michael VII. Paleologos tarafından geri alınan şehir, Osmanlıların eline geçene kadar Bizans kontrolünde kalmıştır. Süleyman Paşa'nın askerî hareketleri ve Bizans ile yapılan ittifak sonucu, Osmanlılar Gelibolu'ya geçiş yapmış ve Şehzade Murad döneminde (m. 1358) Tekirdağ, savaş olmadan Osmanlı kontrolüne geçmiştir.

⁶ Mehmet Bulut and Cem Korkut, “The Impact of the Elite (Ulema) Class on the Ottoman Economy: The Case Study of the Cash Waqfs”, *International Journal of Economics, Management and Accounting*, S.30 (1): ss. 27-54. <https://doi.org/10.31436/ijema.v30i1.879>.

⁷ Hacı Mehmet Günay, Vakıf, *DİA*, 2012, s. 475-479; Mehmet Şimşek, Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerine Münakaşalar, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* S. 27, 1986, s. 207-220; Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV, İstanbul 1996; Mehmet Bulut ve diğerleri, *Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıfları (Takdim)*, İZÜ Yayınları, İstanbul 2019; Cem Korkut ve Mehmet Bulut, XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması. *ADAM Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 2017, s. 167-194; Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*, TTK, İstanbul 2003.

⁸ Esad Efendi, *Osmanlılarda Töre ve Törenler*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1979. Osmanlı dönemi Rumeli'de para vakıflarından hareketle mevlid-i nebî merasimleri için bkz. Mehmet Tuğrul, “Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıflarında Mevlid-i Nebî Kutlamalarına Dair Tahsisatlar”, *Vefatının 600. Yılında Süleyman Çelebi ve Mevlid Kültürü* içinde, haz. Bekir Kemikli, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2023, s. 107-132.

⁹ Besim Darkot, Tekirdağ, *İA*, 1979, s. 133-135.

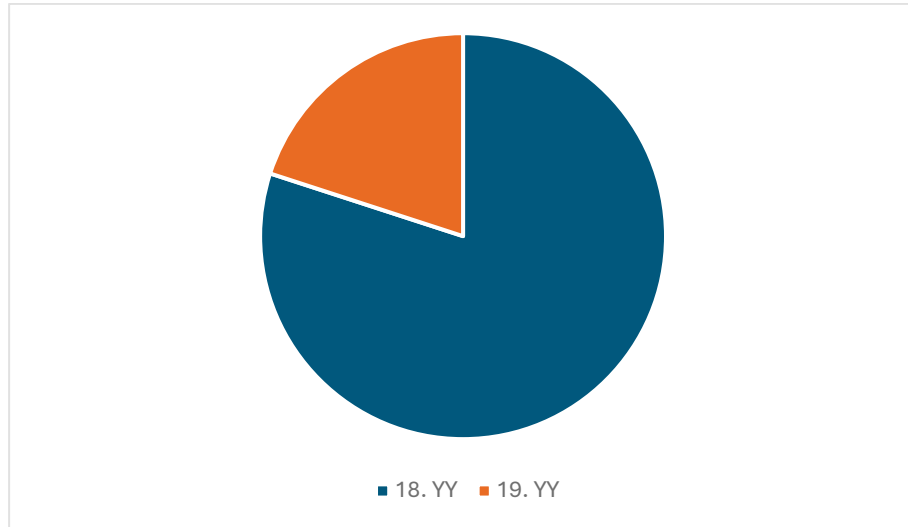
Anadolu'nun çeşitli yerlerinden getirilen Türkmen grupları bölgeye iskân edilmiş, bu iskân hareketleri ile sosyal ve ekonomik anlamda bir canlanma yaşanmıştır. M. 1540'larda şehrin nüfusu yaklaşık olarak 4.000 kişiye ulaşmıştır. Günümüzde şehir civarındaki köyler, bu göçlerin izlerini taşımaktadır. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren şehrin demografik yapısı Ermeni ve Yahudilerin şehre gelişiyiyle değişmiş ve kozmopolit bir yapı kazanmıştır. Rodosçuk, fiziksel olarak da gelişmiş bir şehir görünümündedir. Şehrin imarında, devlet adamlarının ve şehir ileri gelenlerinin büyük katkıları olmuştur. Ahmed Badi Efendi, Rodosçuk'ta bulunan on camiden bahsederken, Rüstem Paşa Camii bu camilerin en büyüğüdür. Mimar Sinan'ın eseri olan bu cami, klasik dönem Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden biridir (h. 960 / m. 1553). Caminin çevresinde medrese, mektep, çifte hamam, bedesten ve imarethane bulunmaktadır. Kasabanın ilk camisi, bir kiliseden çevrilen ve günümüze ulaşmayan Eskicami'dir. Bugün Eskicami olarak bilinen yapının ne zaman ve kim tarafından yapıldığına dair net bilgiler yoktur. Ortacami, Rodosçuk ileri gelenlerinden Kürkçü Sinan Bey tarafından M. 1520'lerde yaptırılmıştır. İlk inşasında Câmi-i Cedîd adıyla bilinen bu cami, Rüstem Paşa Camii'nin yapılmasıyla Câmi-i Vasat olarak anılmaya başlanmıştır. Şehirde, Fâtihi Vakfı'na ait çok sayıda işletme bulunmaktadır.¹⁰

Evliya Çelebi, M. 1670'te şehri ziyaret ettiğinde, şehrin Karadeniz ve Akdeniz'den gelen gemilerin mal boşalttığı işlek bir liman olduğunu belirtmiştir. Girit'in fethiyle birlikte şehrin hızla geliştiğini ve ticaretin canlandığını ifade etmiştir.¹¹ XVIII. yüzyıldan itibaren Edirne'nin ihtişamını kaybetmesiyle Tekirdağ'ın sosyal ve ekonomik yapısı da etkilenmiştir. XIX. yüzyılda yaşanan ayaklanmalar ve istilalar şehri yıkıma sürüklemiştir. Özellikle I. Balkan Savaşı sonucunda Bulgar işgaline uğrayan şehrin gelişimi, kısa süreliğine yavaşlamıştır. II. Balkan Savaşı ile birlikte tekrar Türk hakimiyetine giren şehir, I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Yunan işgaline uğramıştır. 1922'de işgalden kurtulan şehir, nüfusunun artması sayesinde sosyal ve ekonomik açıdan canlanmasıyla tekrar gelişmeye başlamıştır.¹²

2. Rodosçuk'ta Mevlid-i Şerif ile Alakalı Tahsisat İhtiva Eden Vakıflar¹³

Çalışma kapsamında arşivden tespit edilen 20 adet para vakfı incelenmiştir. Bu vakıflar 18 ve 19. yüzyıllarda kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Bunlardan en erken tarihlisi 1705'te kurulan Hanife Hatun ibnet Mustafa Vakfı iken en geç tarihlisi 1837'de kurulmuş olan Seyyid Mehmed Atullah Celaleddin Efendi bin Mustafa Ziyaeddin Efendi Vakfı'dır.

Grafik 1. Vakıfların Yüzyıllara Göre Dağılımı

Grafik 1'e göre Rodosçuk'ta kurulan ve mevlid-i şerif tahsisatı ihtiva eden vakıfların %80 (16)'i 18. yüzyılda, %20 (4)'si ise 19. yüzyılda kurulmuştur. Buna göre 18. yüzyılda hem vakıf sayısında hem de mevlid-i şerif merasimlerinde artış olmuştur. 19. yüzyılda ise bu sayı azalmıştır.

¹⁰ Hacer Ateş, Tekirdağ, *DİA*, C. 40, 2011, s. 359-362.

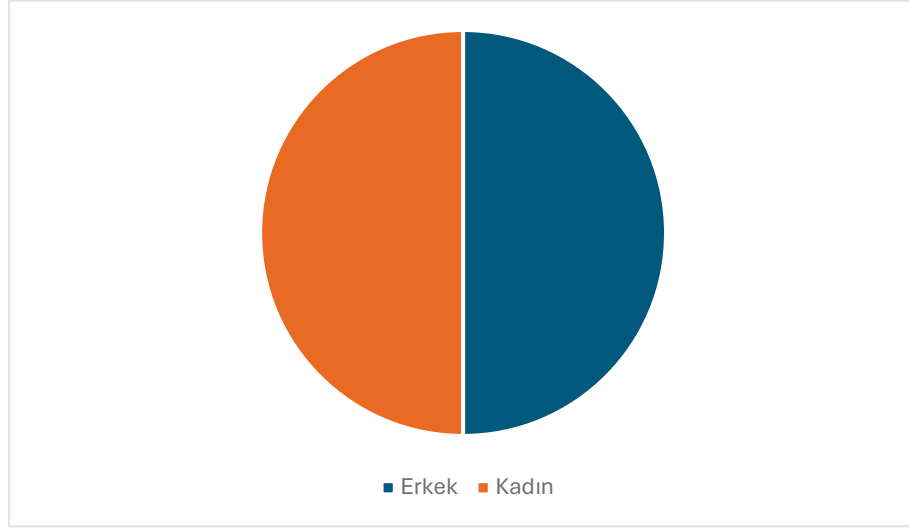
¹¹ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, YKY, İstanbul, 2016.

¹² Halil İnalcık, Rumeli, *DİA*, 2008, s. 232-235; Halil İnalcık, Rumeli, *İA*, 766-773. Mehmet Tuğrul ve Yunus Emre Aydınbaş, Osmanlı'da Şehir Ekonomisi ile Vakıf İlişkisi: Rodosçuk'ta 1763 Tarihli Mehmed Ağa bin İbrahim Ağa Vakfı, Musa Kazım Arıcan, Mehmet Tuğrul, Yunus Emre Aydınbaş içinde, *İnsan, Tarih ve Şehir*, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2020, s. 139-161.

¹³ Mehmet Bulut ve diğerleri, *Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıfları (Takdim)*, İstanbul: İZÜ Yayınları, 2019'da bulunan belgelerden istifade edilmiştir.

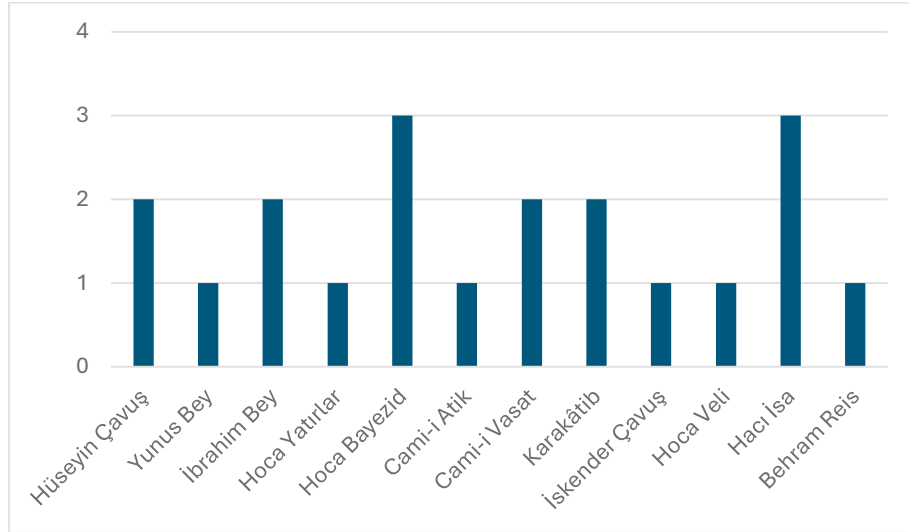
OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

Grafik 2. Vakıfların Kurucuların Cinsiyetine göre Dağılımı

Grafik 2'ye göre vakıfların %50'si (10) erkekler, %50'si (10) ise kadınlar tarafından kurulmuştur. Bu grafik kadınların hem sosyal ve iktisadî hayattaki hem de mevlid-i şerif merasimlerinin finanse edilmesindeki rolünü göstermesi açısından önemlidir.

Grafik 3. Vakıfların Rodosçuk'taki Mahallelere Dağılımı

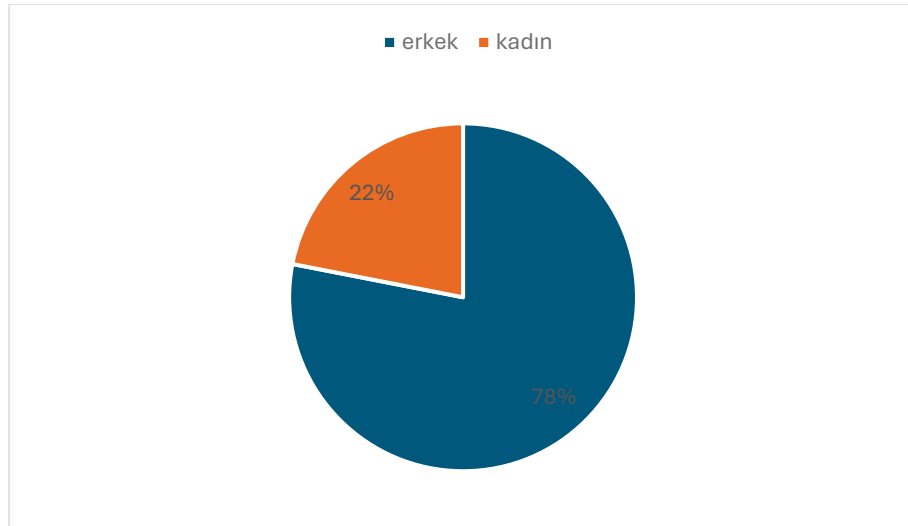
Grafik 3. Rodosçuk'ta kurulan para vakıflarının mahallelere göre dağılımını göstermektedir. Buna göre Hacı İsa ve Hoca Bayezid mahallelerinde üçer vakıf, Karakâtib, Cami-i Vasat, İbrahim Bey ve Hüseyin Çavuş mahallelerinde ikişer para vakfı kurulmuştur. Diğer mahallelerde ise birer vakıf kurulmuştur. Dolayısıyla mevlid-i şerif merasimlerinin sayıca en fazla tertip edildiği mahalleler de yukarıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 1. Rodosçuk'ta Mevlid-i Şerif Tahsisatı İhtiva Eden Para Vakıfları

Vakıf Adı	Mahalle	Tarih (Miladi)	Nukud (Guruş)	Oran	
1	Hanife Hatun ibnet Mustafa Vakfı	Hüseyin Çavuş	1705	6.000	15
2	Hacı Ahmed Efendi ibn Mehmed Efendi Vakfı	Yunus Bey	1714	2.000	-
3	Hacı Mehmed Ağa bin Ahmed Vakfı	İbrahim Bey	1742	1.000	15
4	Derviş Mehmed bin Ali Vakfı	Hoca Yatırlar	1760	580	15
5	Mehmed Ağa bin İbrahim Ağa Vakfı	Hoca Bayezid	1763	20.000	-
6	Ayşe Hatun ibnet Şabanzâde Hacı Mehmed Ağa ibn Hacı İbrahim Ağa Vakfı	Hoca Bayezid	1766	3.000	15
7	Ayşe bint Mehmed Efendi Vakfı	Cami-i Atik	1769	170	15
8	Rukiye bint Hacı Ebübekir Ağa Vakfı	Cami-i Vasat	1772	500	15
9	İbrahim Ağa bin Ali Vakfı	İbrahim Bey	1777	70	15
10	Seyyid Ali Ağa ibn Seyyid Mustafa Vakfı	Hüseyin Çavuş	1782	12.500	15
11	Hacı Ali Efendi ibn Ahmed Vakfı	Karakâtib	1787	500	-
12	Hadice ibnet Süleyman Vakfı	Cami-i Vasat	1788	3.500	15
13	Fatma Hoca ibnet Hüseyin Vakfı	İskender Çavuş	1789	400	15
14	Ayşe Hatun ibnet Ali Ağa ibn Süleyman Ağa Vakfı	Hoca Veli	1790	1.000	15
15	Ümmügülsüm Hanım bint Ahmed Ağa Vakfı	Hacı İsa	1790	2.500	-
16	Ahmed Efendi bin Süleyman Efendi bin Yusuf Vakfı	Karakâtib	1798	1.000	-
17	Ümmühani Hatun ibnet Kadızâde Mehmed Ağa Vakfı	Behram Reis	1813	1.000	-
18	Eski Maraş Kadısı Müftizâde Seyyid Mehmed Arif Efendi bin Seyyid Mustafa Efendi bin Ali Efendi Vakfı	Hoca Bayezid	1822	25.000	15
19	Şerife Esmâ Hanım bint Müftüzâde Şeyh Seyyid Mehmed Ataullah Efendi Vakfı	Hacı İsa	1832	1.500	15
20	Seyyid Mehmed Ataullah Celaleddin Efendi bin Mustafa Ziyaeddin Efendi Vakfı	Hacı İsa	1837	7.000	15
TOPLAM				89.220	

Tablo 1'e göre Rodosçuk'ta en yüksek meblağlı vakıf 25.000 guruş ile 1822 tarihli Eski Maraş Kadısı Müftizâde Seyyid Mehmed Arif Efendi bin Seyyid Mustafa Efendi bin Ali Efendi Vakfı olmuştur. En düşük meblağlı vakıf ise 70 guruş ile 1777 tarihli İbrahim Ağa bin Ali Vakfı olmuştur.

Grafik 4. Vakıf Sermayelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Grafik 4, Rodosçuk para vakıflarının sermayelerinin cinsiyete göre dağılımını ifade etmektedir. Buna göre sermayenin %78'ini erkekler tarafından kurulan vakıflar teşkil ederken %22'sini ise kadınlar tarafından kurulan vakıflar teşkil etmiştir. Grafik 2'de gösterildiği üzere vakıf kurucularının %50'sinin kadınlar olmasına rağmen vakfedilen sermayenin %22'si kadınlar tarafından yönetilmiştir. Vakıf kurucularının eşit sayıda olmasına rağmen

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

vakfedilen sermayede farkın erkekler lehine olması iktisadî hayatta erkeklerin daha etkin olması ve dolayısıyla sermaye birikiminde paylarının daha fazla olması ile açıklanabilir.

2.1. Hanîfe Hatun ibnet Mustafa Vakfı¹⁴

Bu vakıf, 1 Muharrem 1117/25 Nisan 1705 tarihinde Rodosçuk'un Hüseyin Çavuş Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkife Hanîfe Hatun 6.000 gurusunu %15 hesabı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, her sene 80 guruşun Rebiülevvel ayında mahallesindeki cami ve mescidlerde Kur'ân-ı Kerîm, mevlid-i şerif ve na't-i şerif tilavet edilmesini ve akabinde ise cemaate şerbet, şeker, ud, gülâb ve anber ikram edilmesi istenmiştir.¹⁵

2.2. Hacı Ahmed Efendi ibn Mehmed Efendi Vakfı¹⁶

Vakıf, 15 Şaban 1126/26 Ağustos 1714 tarihinde Rodosçuk Yunus Bey Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Hacı Ahmed Efendi 2.000 gurusunu vakfetmiştir ve belgede işletme oranı belirtilmemiştir. Vakfiyede, senede dört hatm-i şerif tilavet edilmesi ve birinin duasının Rebiülevvel ayında mevlid-i şerifte yapılması ve hâsıl olan sevabın vâkıfın validesinin ruhuna hediye edilmesi istenmiştir.¹⁷

2.3. Hacı Mehmed Ağa bin Ahmed Vakfı¹⁸

Bu vakıf, 13 Zilkade 1154/20 Ocak 1742 tarihinde İbrahim Bey Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Hacı Mehmed Ağa 1.000 gurusunu %15 hesabı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, nukudun işletilmesinden hâsıl olan 150 guruş ile İbrahim Bey Mahallesi'nden merhum Salih Ağa tarafından inşa edilen camide her sene şerbet, akide, buhur ve muhtelif ikramıyla mevlid-i şerif tilavet edilmesi istenmiştir. Ayrıca Kurban Bayramı'nda bir kurban kesilmesi ve hâsıl olan sevabın Resûl-i Ekrem'in ruhu şeriflerine hediye edilmesi istenmiştir.¹⁹

2.4. Derviş Mehmed bin Ali Vakfı²⁰

7 Cemâziyelâhir 1173 / 26 Ocak 1760 tarihinde Hoca Yatırlar Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Derviş Mehmed 580 gurusunu %15 hesabı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, nukudun işletilmesinden hâsıl olan nemadan senede 9 guruş, Şeyh Seyyid Ahmed Efendi'nin riyasetinde tekkede bir mevlid-i şerif merasimi icra edilmesi, merasim esnasında mevlid tilavet edilmesi, vâkıfın hayır dua ile yâd edilmesi ve misafirlere pilav, zerde, sade ud, gülâb, şerbet ikram edilmesi istenmiştir.²¹

2.5. Mehmed Ağa bin İbrahim Ağa Vakfı²²

Vakıf, Gurre-i Şaban 1176 / 15 Şubat 1763 tarihinde Rodosçuk Hoca Bayezid Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Mehmed Ağa muhtelif gayrimenkulleri ile birlikte 20.000 gurusunu vakfetmiştir. Belgede işletme oranı belirtilmemiştir. Vakfiyede, gayrimenkullerden hâsıl olan kira gelirlerinden senelik 4 guruş, Rebiülevvel ayında Cami-i Atik'te mevlid tilavet edilmesi ve zikir meclisinin kurulması ve vâkıfın yakını Fatıma Hatun'un ruhunun şâd edilmesi ve misafirlere şerbet, şeker, ud ve gülâb ikram edilmesi istenmiştir.²³ Vâkıf Mehmed Ağa,

¹⁴ Rodosçuk Şer'iyye Sicili: 8639.00018, v. 1b-2b.

¹⁵ "...murâbaha-i mezbûreden senevî seksen gurusu ifrâz matla'u'ş-şems ve cûd-ı nûr-âlûd hazret-i sûrûr-ı enbiyâ aleyhi efdali's-salât ve ekmeli't-tahâyâ şehri-i münevver ve mübeccel a'nâbih mâh-ı Rebî'ülevvel lem'a-perdâz-ı vürûd ve ziyâ-endâz-ı meşhûd oldukda bi-ma'rifeti'l-mütevelli cevâmî ve mesâcideden enseb ve ahrâda akd-i meclis-i kırâat-i Mevlid-i Nebevî ve tertib-i bezm-i na't-i şerif-i Mustafavî olunub müstemi'in-i mü'minine şerbet-i şîrîn-güvâr ve şükker ve ûd ve gülâb ve anber bahş ve isânyla ta'tir-i dimâğ-ı arzû-keşân ve taltif kılub heme bay u gedâyâna sa'y u himmet-i firâvân ve kırâat-i Kur'ân-ı Azîmü'ş-şân iden zevâta na'thân-ı andelib-elhâna lâyıkı üzere ikrâm oluna ba'de't-tamâm bu vâkıfe-i müznibe ve cemi'-i mü'minîn [u] mü'minâtı da'avât-ı hayriye ile yâd ideler..."

¹⁶ VGMA, Defter No: 737, Sayfa: 155-164, Sıra: 61.

¹⁷ "...ol mişkât-ı hidâyetden iktibâs-ı envâr-ı ulûm-ı zâhire ve bâtine iden hulefâ-i kirâm ve talebe-i zevi'l-ihitirâmlarından ta'yin buyurdıkları kurrâ-i kirâm fi-küllü senetin dört hatm-i şerif idüb hatm-i evvel du'âsı şehri Rebî'ülevvel'de meclis-i mevlid-i şerifde edâ ve sevâbı vâlidem () hatun rûhuna ihdâ..."

¹⁸ Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri: 08579.00015, v. 63b-64a.

¹⁹ "...hâsıl olan yüz elli guruşu irbâh ve galledinden mahalle-i mezbûreden merhûm Salih Ağa binâ ve tevsî' eylediği câmi'-i şerifde her sene eşribe ve akide ve buhûr ve sâir levâzımıyle mevlid-i şerif okuna ve beher sene ikişer re's ganem iştirâ olunub İd-i Adhâ'da birisi Resûl-i Ekrem ve Habîb-i Muhterem salla'llâhu aleyhi ve sellem hazretlerinin rûh-ı tayyibelerine ve birisi bu fakîrin rûhîçün kurbân olunub mesûbâtını li-eclî'llâh ihdâ ideler ve yevmî bir akçesine her sene yevm-i âşurâda aş tabh olunub fukarâ-yı müslimîne ve zu'afâ-i muvahhidine tevzî' ve it'âm oluna..."

²⁰ Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08596.00008, v. 27b-28a.

²¹ "...şeyh-i mûmâ ileyh galle-i mezkûrdan dokuz gurusuna tabh-ı pilav ve zerde müyesser olur ise gibbehâ ve illâ sâde ûd ve gülâb ve şerbet-i şîrîn yine âb ile her sene tekyesinde tertib-i meclis-i mevlid-i nebevî idüb vücûh-ı meşâyih-i kirâm ve kerre sâlikân-ı zevi'l-ihitirâm huzûrunda zâkirân-ı hoş-âğâz ve muvahhişin nağme-i perdâz ile kırâat-i manzûme-i mevlid ve hayr du'â ile rûhumu mes'ûd eyleyeler..."

²² VGMA Defter No: 626, Sayfa: 704-714, Sıra: 736.

²³ "...ve icârât-ı mezkûreden senevî yirmi dört gurusu ifrâz ve ihrâc ve kîse-i hâfîze-i mütevelliyye vaz' ve idrâc olunub beher sâl-i meymenet-işî'mâlde matla'-i şems-i vücûd fâhr-ı rusul ve mülemma'-i nûr-ı şuhûd hâdî-i hayr olan şehri Rebî'ülevvel ve mâh-ı refî' ve ecel şu'le-nümâ-yi şem'-i hilâl ve cihet-küşâ-yı teşrif ve ikbâl oldukda be-nâm-ı zuhûr-ı hâtemü'n-nebiyyîn ziver-i sâmi'a-yı Mü'minîn ve hayr-ı sudûr-i rahmeten li'l-âlemin şehd-i zâika-i muvahhidin olmak için medine-i mezbûrede vâkı' Câmi'-i Atik nâm ma'bed-i latîfî't-tensîkde akd-i meclis-i mevlid-i Muhammedî ve tertib-i bezm-i na't-ı Ahmedî olunub dâb-ı gûzîn-i ma'rûf ve sarf-ı behîn-i me'lûf üzere âheng-sâzîn-i azîniş olan zâkirân-ı tevşih-güyân ile kırâat-ı na't-ı Habîb-i Yezdân oluna ve ol meclis-i nefis-i sa'âdet-enis hâzır ve celis teşne-i lebân-ı âb-ı zülâl-i aşk-i ilâhî ve zamân-ı şarâb-ı visâl-i risâlet-penâhî olan utâş-ı muvahhidine berây-ı intifâ-i sûziş-i âteşin ve teskin-i harâret ıztırâb-ı temkîn-i işâr-ı şerbet ve şeker ve ûd ve gülâb-ı mükerrer birle sagîr ve kebîr bir ferd melûl ve dil-gîr olmaksızın telziz-i dimâğ-ı her şerif ve refî' ve

vakfiyesinde ikinci bir mevlid merasimi tertip etmiştir. Buna göre senede 21 guruş ile Rebiülevvel ayında Cami-i Cedid'de mevlid-i şerif tilavet edilmesi ve Resûl-i Ekrem'in en güzel şekilde yâd edilmesi istenmiştir.²⁴

2.6. Ayşe Hatun ibnet Şabanzâde Hacı Mehmed Ağa ibn Hacı İbrahim Ağa Vakfı²⁵

Bu vakıf, 10 Cemâziyelâhir 1180 / 13 Kasım 1766 tarihinde Hoca Bayezid Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Ayşe Hatun, 3.000 guruşunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, nukudun işletilmesi ile hâsıl olan nemadan senelik 30 guruş, Rebiülevvel ayında Cami-i Atik'te mevlid-i şerif merasimi düzenlenmesi ve misafirlere şerbet, şeker ve gülâb ikram edilmesi istenmiştir.²⁶

2.7. Ayşe bint Mehmed Efendi Vakfı²⁷

Vakıf, 20 Şaban 1183 / 19 Aralık 1769 tarihinde Rodosçuk Cami-i Atik Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Ayşe, 170 guruşunu %15 hesabı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, vakıf paranın işletilmesinden hâsıl olan nemadan senede 9 guruş, Hacı İsa Mahallesi'nde bulunan ve Hacı Mustafa Efendi'nin şeyh olduğu Nakşibendi Zaviyesi'nde Rebiülevvel ayında mevlid-i şerif tilavet olunması istenmiştir.²⁸

2.8. Rukiye bint Hacı Ebûbekir Ağa Vakfı²⁹

Bu vakıf, 20 Şaban 1186 / 16 Kasım 1772 tarihinde Cami-i Vasat Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Rukiye, 500 guruşunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, nukuddan hâsıl olan nemadan senede 8 guruş ile Rebiülevvel ayında mevlid-i şerif tilavet edilmesi ve misafirlere ud, gülâb ve şerbet ikram edilmesi istenmiştir.³⁰

2.9. İbrahim Ağa bin Ali Vakfı³¹

Vakıf, 15 Rebûlâhir 1191 / 23 Mayıs 1777 tarihinde İbrahim Bey Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf İbrahim Ağa 70 guruşunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, hâsıl olan nemadan 24 guruşun 14 guruşu ile Rebiülevvel aylarında İbrahim Bey Mahallesi'nde bulunan Salihîye Camii'nde mevlid-i şerif tilaveti ve akabinde ud, şerbet, şeker ve gülâb ikram edilmesi istenmiştir.³²

2.10. Seyyid Ali Ağa ibn Seyyid Mustafa Vakfı³³

Bu vakıf, 16 Şevval 1196 / 24 Eylül 1782 tarihinde Hüseyin Çavuş Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Seyyid Ali Ağa, 12.500 guruşunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, senede 20 guruş Rebiülevvel ayında mevlid-i şerif tilaveti ve vâkıfın ruhunun şad edilmesi için tahsisatta bulunulmuştur.³⁴

ta'tîr-i meşâmî cümle hafız ve refî' kılınub akîb-i tamâm-ı na't-ı fahr-i risâlet zâviyeteyn-i mezkûreteynde zîver-i sadr-ı meşihat efendiler hazerâti hâzır-ı bezm-i Gufrân olan cemâ'at-ı Müslimîn hâlisü'l-hayât ile dest-güşâ-yı tazarru' ve du'â ve leb-pîrâ-yı ricâ ve temennâ olub ol bezm-i mağfîret-irtisâmıda icrâ olunan na't ve selâm-ı hazret-i Fahrü'l-enâmın mesûbât-ı celile-i sa'âdet-izâmî hassaten mağfûrun lehâ ammeten el-Hâce Fatma Hatun revân-ı pâkine i'tâ oluna..."

²⁴ "...ve yine gallât-i mezkûreden senevî yirmi bir guruş mefrûz ve maktû' ve kîse-i mümsike-i mütevellîde mahfûz ve mevzû' olub bermuktezâ-yı devr-i rûzigâr her bir sene-i tîz-reftârda cilve-ger-i sipîhr-i teveccüh ve şu'le-güster-i sahn-ı tereffüh olan mevrîd-i zât-ı fahr-i cümle nebî ve mürsel es'ad-ı eşher-i Arabiyye şehri' Rebî'ülevvel ilm-i ifrâz-ı âlem-i vürüd ve sâye-i pervâr-ı iklim-i şühûd oldukda sâlifü'z-zikr Câmî-i Cedid derûnunda bâlâ-yı sahîfede tertîb olunan üslûb-ı râğbet üzere yine bir akd-i meclis-i mevlid-i sultân-ı kevneyn ve kırâat-ı na't-ı Nebiyyu's-Sakaleyn olunub ba'de'l-hitâm yine şeyheyn-i mûma ileyhimâ ekreme'llâhu bi-mükâşefeti'l-esrârî aleyhimâ hazretleri âgâz-ı du'â-yı icâbet-karîn ve dâhil-i meclis-i güzîn olan cemâ'at-ı muvahhidîn dahi bi-hulûsî'l-kalb nevâ-sâz-ı âmîn olmaları ile dergâh-ı cenâb-ı kibriyâya ref'-i ayâdî-i ricâ ve neyyirâne-i zebân-ı ihlâs kılınan tahîyyet-i firâvân ve ni'met-i sa'âdet-unvânın âsâr-ı celîlesini bi'z-zât nâzenin-i Hüdâ evc-nişîn-i kurb-ı ev ednâ resûl-i mevlî ve habîb-i Mevlâ Muhammedini'l-Mustafa aleyhi ekmelü't-tehâyâ hazretlerinin ravza-i mutahhara-i ulyâlarına irsâl ve revân-ı vâkıf-ı kesîri'n-noksana dahi isâl ed'îye-i icâbet-iştîmâl ile mevrîd ve müreffehü'l-bâl eyleyeler..."

²⁵ VGMA, Defter No: 626/1, Sayfa: 92-93, Sıra: 110.

²⁶ "...yine galle-i mezkûreden otuz guruş ifrâz olunub beher sene amîmetü'l-meymenede matla'-ı şems-i vücûd-ı seyyidü'l-kevneyn olan evvel-i şehri' rebî'in lem'a-pîrâ-yı durûd ve şu'le-nümâ-yı şühûd oldukda sâlifü'l-beyân Cami-i Atik-i râsihü'l-beyânda zât-ı ma'rûf ve âdet-i me'lûf üzere akd-i meclis-i mevlîd-i Nebî ve tertîb-i bezm-i na't-ı Mustafavî olunub peyâm-ı zuhûr-ı vücûd-ı hâtemî'n-nebiyyîn ve evsâf-ı tehiyye-i rahmeten li'l-âlemîn ile sâmia-i iştîyâkları mâlî ve zebâne-i âteş-i iftirâkları mutelâli olan uşşâkîn ve müstemî'in-ı muvahhidîn(?) îsâr-ı şeker ve şerbet-i şîrin-güvâr ile sırâb-ı dil-i âteş-tâb ve nisâr-ı öd ve gülâb birle ta'tîr-i meşâm-ı müstebân(?) oluna..."

²⁷ Rodosçuk Şer'îye Sicili, 08633.00011, v. 40a-b.

²⁸ "...hâsıl olan nemâ ve gallesinden dokuz guruşu ile el-Hâc İsa Mahallesi'nde vâkî' Tarikat-ı Nakşibendî'den fahrü's-şuyûh eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi'nin zâviyesinde beher sene şehri' Rebî'ülevvel duhûlünde Mevlûd-i Şerif-i Nebevî kırâat oluna..."

²⁹ Rodosçuk Şer'îye Sicili, 08609.00001, v. 12b-13b.

³⁰ "...ve sekiz guruşu ile mütevellî-i vakfım olanlar murâd eylediği mahalle beher sene şehri' Rebî'ülevvel duhûlünde üd ve gülâb ve şerbet ile Mevlûd-i Şerif kırâat itdüreler..."

³¹ Rodosçuk Şer'îye Sicili, 08608.00003, v. 17a-b.

³² "...hâsıl olan yirmi dört guruşdan on dört guruşu yed-i mütevellîde hıfz olunub beher sene şehri' Rebî'ülevvel duhûlünde mahalle-i mezbûrede vâkî' Salihîye nâm câmî-i şerîfde mevlid-i nebevî ve na't-ı pâk-i Mustafavî kırâat ve îsâr-ı akîde ve şehd-i musaffâdan müddâbe şerbet-i şîrin-güvârile tertîb-i dil-i hoş-küsâr ve üd ve gülâb-ı ıtr-vâr ile ta'tîr-i meşâm-ı huzzâr ideler zikrolunan on dört guruşun on guruşu masârif-i mezkûreye sarf olunub bâkî dört guruşu mevlidhân ve kârî-i Furkân-ı Azîmü's-şân olan ihvâna tevzî' ve i'tâ oluna..."

³³ VGMA, Defter No: 743, Sayfa: 289-293, Sıra: 99.

³⁴ "...ve yirmi guruşu ile dahi mâh-i e'azz ve ecell şehri' Rebî'ülevvel duhûlünde bi-ma'rifeti'l-mütevellî bir mahall-i münâsib ve ahrâ ve bir makâm-ı ibâdet-sezâda bir de'b-i güzîn-i mu'tâd üzere mevlid-i şerif-i Nebevî ve na't-ı münîf-i Mustafavî kırâat itdirilüb mesûbât-ı celîlesi revân-ı vâkıf-ı alife i'tâ ve tenzîl oluna..."

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

2.11. Hacı Ali Efendi ibn Ahmed Vakfı³⁵

Vakıf, 15 Rebîülâhîr 1201 / 4 Şubat 1787 tarihinde Karakâtib Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Hacı Ali Efendi 500 gurusunu vakfetmiştir. Belgede işletme oranı belirtilmemiştir. Vakfiyede, 15 guruş Rebiülevvel ayında mevlid-i şerif tilaveti için tahsis edilmiştir.³⁶

2.12. Hadice ibnet Süleyman Vakfı³⁷

Vakıf, 15 Rebîülâhîr 1202 / 24 Ocak 1788 tarihinde Cami-i Vasat Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Hatice, bir kısım gayrimenkulleri ile birlikte 3.500 gurusunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, nukudun işletilmesinden hâsıl olan nemadan 50 guruş, Rebiülevvel ayında mütevellinin yaşadığı konakta mevlid-i şerif merasimi tertibi ve misafirlere şeker, şerbet, ud, gülâb ikram edilmesi için tahsis edilmiştir.³⁸

2.13. Fatma Hoca ibnet Hüseyin Vakfı³⁹

Bu vakıf, 7 Cemâziyelâhîr 1203 / 5 Mart 1789 tarihinde İskender Çavuş Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe, muhtelif gayrimenkulleri ile birlikte 400 gurusunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, Rebiülevvel ayında Aynî Hatun Zâviyesi'nde mevlid-i şerif merasimi tertip edilmesi ve akabinde misafirlere şeker, şerbet, ud ve gülâb ikram edilmesi ve hâsıl olan mesubatın vâkıfe Fatma Hoca'ya hediye edilmesi istenmiştir.⁴⁰

2.14. Ayşe Hatun ibnet Ali Ağa ibn Süleyman Ağa Vakfı⁴¹

Vakıf, 3 Receb 1204 / 19 Mart 1790 tarihinde Hoca Veli Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Ayşe Hatun muhtelif gayrimenkulleri ile birlikte 1.000 gurusunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede, senede 20 guruş Rebiülevvel aylarında Dizdârzâde Camii'nde mevlid-i şerif merasi düzenlenmesi ve akabinde misafirlere şerbet, şeker, ud ve gülâb ikram edilmesi ve mesubatın vâkıfe Ayşe Hatun'un ruhuna hediye edilmesi için tahsis edilmiştir.⁴²

2.15. Ümmügülsüm Hanım bint Ahmed Ağa Vakfı⁴³

Bu vakıf, 15 Zilhicce 1204 / 26 Ağustos 1790 tarihinde Hacı İsa Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Ümmügülsüm Hanım 2.500 gurusunu vakfetmiştir. Vakfiyede senede 75 guruş, Rebiülevvel aylarında Cami-i Vasat'ta mevlid-i şerif merasimi tertip edilmesi, misafirlere şerbet, şeker, ud, anber ve gülâb ikram edilmesi için tahsis edilmiştir. Vâkıfe Ümmügülsüm, bu merasimden hâsıl olan mesubatın Müderris Seyyid Mustafa Efendi ibn Ali Efendi vesilesi ile ruhuna hediye edilmesini istemiştir.⁴⁴

2.16. Ahmed Efendi bin Süleyman Efendi bin Yusuf Vakfı⁴⁵

Bu vakıf, Gurre-i Cemâziyelevvel 1213 / 11 Ekim 1798 tarihinde Karakâtib Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıf Ahmed Efendi muhtelif gayrimenkulleri ile birlikte 1.000 gurusunu vakfetmiştir. Vakfiyede, her sene Rebiülevvel ayında mahalle camiinde mevlid-i şerif tilavet edilmesi, üç adet hatm-i şerif okunması ve mesubatın vâkıfın anne-babası ve kendi ruhuna hediye edilmesi istenmiştir.⁴⁶

³⁵ Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08652.00001, v. 71a-b.

³⁶ "...ve murâbaha-i mezkûrun on beş guruşu dahi ifrâz olunub mâh-ı Rebî'ülevvel duhûlünde câmi'-i merkûmda na't-ı mevlid-i Nebvî oluna..."

³⁷ Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 8622.00008, v. 43b-45a.

³⁸ "...ve yine gallât-ı vakf-ı mezbûrdan elli guruş ifrâz olunub matla'-ı vücûd ve şems-i kevneyn olan evvel-i şehreyn-i Rebî'ayn lem'a-nümâ-yı vürûd ve şu'le-bahşâ-yı şuhûd oldukda mütevellî-i mûmâ ileyhin mukîm olduğu konağın derûnunda bir de'b-i dirîn-i ma'rûf-güzîn tertib-i bezm-i mevlid-i seyidü'l-mürselin ve akd-i meclis-i na'at-ı pâk-i hâtemü'n-nebiyyin kılınub isâr-ı sükker ve şerbet-i hoş-güvâr ile telzîz-i dimâğ-i hâzîrîn-i müstakîmin ve nisâr-ı ûd ve gül-âb birle ta'tîr-i meşâm-ı muvahhidîn olunmasına sarf oluna..."

³⁹ Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri: 08626.00022, v. 26b-27a.

⁴⁰ "...ve galle-i mezkûreden kadr-i kifâye meblağ ile şehri-i Rebî'ülevvel hulûlünde sâlifü'z-zıkr Aynî Hatun Zâviyesi'nde de'b-i ma'rûf üzere sükker ve şerbet-i şîrîn güvâr ve ûd ve gülâb isâriyla ta[']tîr-i mişâm-ı huzzâr olunarak Mevlid-i Nebvî ve na't-ı Mustafavî kırâat olunub ucûr-ı cezilesi revân-ı vâkıfe-i kesîretü'l-isyâna ihdâ ve i'tâ oluna..."

⁴¹ Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08626.00010, v. 117b-118a.

⁴² "...ve galle-i mezkûreden senevî yirmi guruşu medîne-i mezbûrede vâkı' Dizdârzâde Câmi'i şerbet ve sükker ve ûd ve gülâb-ı mükerrer ile akd-i bezm-i Mevlid-i Nebvî ve kırâat-ı na't-ı güzîn-i Mustafavî'ye masrûf olub hâsıla olan ucûr-ı cezilesini revân-ı vâkıfe-i nâkâma i'tâ oluna..."

⁴³ VGMA Defter No: 579, Sayfa: 45-46, Sıra: 26.

⁴⁴ "...murâbaha-i seneviyesinden beher sâl yetmiş beş guruşu bâdî-i surûr ve ikbâl olan şehri-i mübeccel a'nî mâh-ı Rebî'ülevvel lem'a-bahşâ-yı vürûd oldukda Câmi'-i Vasat nâm ma'bed-i nûr-i lâmi'de akd-i meclis-i mevlûd-i nebevî ve tertîb-i bezm-i na't-ı Mustafavî olunub muktezî olan şerbet-i şîrîn-güvâr ve sükker ve ûd ve anber ve güllâb mükerrer-bahş ve isâriyla dimâğ-i müstemi'ni mütene'im ve mu'attar birle ba'de'l-hitâm hâlâ medîne-i mezbûrede me'zûnen bi'l-iftâ şeref-nümâ-yı serîr-i takvâ umdetü'l-müderresini'l-fihâm mefhârü'l-ulemâi'l-kirâm es-Seyyid Mustafa Efendi ibn Ali Efendi dergâh-ı Hüdâ-yı bi-enbâze güşâyende-i tazarru' ve niyâz birle bu zine-i âsiyenin revân-ı nâ-tüvânını da'vât-ı hayriye ile yâd ve şadân idüb mukâbelesinde murâbaha-i mezkûreden senevî on beş guruş vazîfeye mutasarraf ola..."

⁴⁵ Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08635.00016, v. 16b-17a.

⁴⁶ "...nemâsından beher sene câmi'-i şerif-i mezkûrda akdimiz mevlûd-i nebevî ve üç nefer mücevvid kimesneye üç hatm-i şerif kırâat ve mesûbâtını vâlideynim ve bu fakîrin ruhlarımıza ihdâ ve masârîf-ı mevlûd-i şerife ücret-i kâri-i hatm-i münîf lâykı üzere rû'yet ve edâ oluna..."

2.17. Ümmühani Hatun ibnet Kadızâde Mehmed Ağa Vakfı⁴⁷

Bu vakıf, 15 Şevval 1228 / 11 Ekim 1813 tarihinde Behram Reis Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Ümmühani Hatun 1.000 gurusunu vakfetmiştir. Vakfiyede senede 50 guruş, Resûl-i Ekrem'in doğum ayı olan Rebiülevvel'de mevlid-i şerif tilavet edilmesi ve sevabının vâkıfe Ümmihani Hatun ve oğlu Numan'ın ruhuna hediye edilmesi için tahsis edilmiştir.⁴⁸

2.18. Eski Maraş Kadısı Müftüzâde Seyyid Mehmed Arif Efendi bin Seyyid Mustafa Efendi bin Ali Efendi Vakfı⁴⁹

Bu vakıf, 23 Cemâziyelahir 1237 / 17 Mart 1822 tarihinde Hoca Bayezid Mahallesi'nde kurulmuştur. Vakıf Seyyid Mehmed Arif Efendi evi ile birlikte 25.000 gurusunu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede senede 100 guruş, Rebiülevvel aylarında Hoca Bayezid Mahallesi'nde bulunan Yusuf Ağa Camii'nde mevlid-i şerif merasimi tertip edilmesi, Kur'ân-ı Kerim tilavet edilmesi, misafirlere şerbet, şeker, ud ve gülâb ikram edilmesi ve hâsıl olan mesubatın Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, On İki İmam'ın, Müctehid İmamların, Bedr Şehidlerinin ve İmam Hasan ve Hüseyin Efendilerimizin ruhlarına hediye edilmesi için tahsis edilmiştir.⁵⁰

2.19. Şerife Esmâ Hanım bint Müftüzâde Şeyh Seyyid Mehmed Ataullah Efendi Vakfı⁵¹

Bu vakıf, 19 Receb 1248 / 12 Aralık 1832 tarihinde Hacı İsa Mahallesi'nde kurulmuştur. Vâkıfe Şerife Esmâ Hanım, 1.500 guruşu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede senede 40 guruş, Rebiülevvel aylarında Hacı İsa Mahallesi'nde bulunan Hacı İsa Camii'nde mevlid-i şerif merasimi tertibi için tahsis edilmiştir.⁵²

2.20. Seyyid Mehmed Ataullah Celaledin Efendi bin Mustafa Ziyaeddin Efendi Vakfı⁵³

Bu vakıf, 23 Zilhicce 1252 / 21 Mart 1837 tarihinde Rodosçuk Hacı İsa Mahallesi'nde kurulmuştur. Vakıf Seyyid Mehmed Ataullah Celaledin Efendi, bir kısım gayrimenkulleri ile 7.000 guruşu %15 oranı ile işletilmek üzere vakfetmiştir. Vakfiyede senede 160 guruş, Rebiülevvel aylarında vâkıfın konağının karşısında bulunan Hacı İsa Camii'nde mevlid-i şerif merasimi tertip edilmesi, misafirlere şeker, ud ve gülâb ikram edilmesi için tahsis etmiştir. Vâkıf ayrıca, merasimde zâkir ve na'thanlara şeker kağıdı içerisinde bir miktar para verilmesini istemiştir.⁵⁴

3. Analiz

Osmanlı döneminde para vakıfları, toplumun sosyal, kültürel, iktisadî ve dinî yaşamını şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Tarihi olarak İslâmî gelenekler açısından zengin bir şehir olan Rodosçuk'ta, özellikle Rebiülevvel ayında, Peygamber Efendimiz'in doğumu için mevlid-i şerifin okunması ve muhtelif merasimlerin düzenlenmesi amacıyla birçok para vakfı kurulmuştur. Bu vakıflar sadece dinî hizmetler sunmakla kalmamış, aynı zamanda sosyal birliklilik, iktisadî yeniden dağıtım ve kültürel koruma sağlama işlevi de görmüştür. Bu bölüm, Rodosçuk'taki bu para vakıflarının sosyal, kültürel, iktisadî ve dinî etkilerini incelemekte ve tarihî kayıtlar ışığında bu vakıfların Osmanlı toplumunun ahengine nasıl katkıda bulunduğunu göstermektedir.

3.1. Sosyal Etkiler

Rodosçuk'ta kurulan para vakıfları, içtimaî sorumluluk ve dayanışmanın derin köklerini ortaya koymaktadır. Mevlid-i şerifin mutad olarak okunması ve ardından şerbet, şeker, ud ve gülâb gibi ikramlar için fonların tahsis edilmesi, bu vakıfların kurucularının toplum dayanışmasını teşvik ettiğini göstermektedir. Bu merasimler,

⁴⁷ Rodosçuk Şer'iye Sicili, 8647.00019, v. 78b-79a.

⁴⁸ "...ve murâbaha-i mezkûreden elli guruş dahi ifrâz olunub matla'-i nûr-ı hidâyet menba'-ı sıdk-ı vefâ hazret-i fahr-i kâinât efendimizin dünyâya teşrifleri mâh-i Rebî'ülülâ'da def'ateyn Mevlidi'n-Nebevî kirâat olunub mesûbât-ı cemileleri rûh-ı za'îfem ile oğlum Numan rûhuna ihdâ oluna..."

⁴⁹ VGMA, Defter No: 580, Sayfa: 325, Sıra: 168.

⁵⁰ "...ve murâbaha-i mezkûrdan yüz guruş dahi ifrâz olunub ol matla'-ı sems-i vücûd hazret-i enbiyâ aleyhi efdalü't-tahâyâ olan şehri münevver ve mu'accel a'nî bihi mâh-ı Rebî'ülevvel lâmi'a-i pür-âvâz vürûd ve ziyâ-endâz şühûd oldukda mahalle-i mezbûrede vâki' Yusuf Ağa Câmi'i dimekle şehir ma'bed-i latifde akd-i meclis-i kirâat-ı na't-ı şerif mevlûd-i Nebî olunub müste'mîn-i müslimin ve müslimât ihvân ve ahavâta şerbet-i şîrin-güvâr ve sükker ve üd ve güllâb bezl ve isâr ve kirâat-ı Kur'ân-ı Azîmü's-şân iden zevâtâ ve na'thân-ı andelîb-elhâna lâyıkı üzere ikrâm ve tatyîb-i hâtırlarına ihtimâm olunub hâsıl olan mesûbât-ı celilesini evvelen bi'z-zât mefhar-i mevcûdât aleyhi efdalü's-salavât efendimizin rûh-ı zekiyyelerine ve cihâryâr-ı güzîn ve eimme-i isnâ aşere ve eimme-i müctehidîn ve şühedâ-yı Bedr u Huneyn husûsen cedd ve şefâ'at-penâhımız İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin efendilerimizin ervâh-ı behiyyelerine ihdâ oluna..."

⁵¹ Rodosçuk Şer'iye Sicilleri: 08660.00003, v. 74b-75a.

⁵² "...ve murâbaha-i mezkûreden kırk guruş dahi ifrâz olunub evvel-i mâh-ı mu'azzam ve müseccel şehri Rebî'ülevvel Mevlid-i Resûl-i etemm ve ekml aleyhi salavâtî'llâhî'l-Melik'l-Ekberî'l-A'zâmî'l-Ecl efendimiz hazretleri için şehri mezkûrda na't-ı şerif kirâatı masârufına sarf olunub Mahalle-i el-Hâc İsa'da el-Hâc İsa Câmi'i'nde kirâat oluna..."

⁵³ VGMA Defter No: 988, Sayfa: 165, Sıra: 72.

⁵⁴ "...ve yine murâbaha ve kirâdan yüz altmış guruş ifrâz olunub ol matla'-i Habîb-i Hudâ a'nî bih mâh-ı mübeccel Rebî'ülâ konağım karşusunda kâin el-Hâc İsa Câmi'i-Şerifi'nde şekerli olarak mevlid-i şerif-i nebevî kirâat olunub halka-bend-i na't-ı şerif olan zâkirâta ve na't-hâna ve sair müstemî'in-i ihvâna üd ve gülâb ve şeker neşr ve bezl oluna teshilen li'l-hidme şeker kâğıd ile neşr olunub na't-hân ve zâkirânın şeker kâğıdlarına birer mikdâr meblağ sıra vaz' birle i'tâ oluna..."

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

genellikle camilerde veya özel konaklarda icra edilmiş ve sosyal etkileşim için bir fırsat sağlamış, sosyal bağları ve kolektif kimliği güçlendirmiştir.

Ayrıca, bu merasimlere yoksul ve muhtaçların da dâhil edilmesi, vakıfların sosyal refahı teşvik etmedeki rolünü vurgulamaktadır. Yiyecek ve içecek dağıtımı, toplumun dezavantajlı üyelerinin de bu dinî ve kültürel etkinliklere katılmasını sağlamış, böylece sosyal eşitsizlikleri azaltmış ve toplum dayanışmasını artırmıştır. Bu kutlamaların düzenli olarak gerçekleştirilmesi, toplum bağlarının sürekli olarak pekişmesini ve dinî uygulamaların toplum hafızasında yer etmesini sağlamıştır. Mahalle bazında camilerde ve konaklarda düzenlenerek cemaatin bir araya gelmesine olanak sağlamıştır. Örneğin, Hoca Bayezid Mahallesi'ndeki Yusuf Ağa Camii gibi yerler, bu tür etkinliklerin sosyal merkezleri oldu. Bu mekanlarda bir araya gelen insanlar, dinî vecibelerini yerine getirirken aynı zamanda sosyal dayanışmayı da güçlendirdi.

Vakıfların %50'si kadınlar tarafından kurulmuştur. Kadınların bu süreçte aktif rol alması, sosyal hayatta önemli bir yer tuttuklarını gösterir. Ayşe Hatun, Fatma Hoca gibi vâkıfeler, dinî ve kültürel mirasın sürdürülmesine büyük katkı sağlamıştır.

Vakıf kurucularının ekonomik gücü, bu merasimlerin sıklığını ve ihtişamını belirleyen bir unsur olmuştur. Çok büyük meblağlarla kurulan vakıflar, vakıf kurucularının sosyal statülerini ve toplumsal önderlik rollerini pekiştirmiştir.

3.2. Kültürel Etkiler

Kültürel açıdan, mevlid-i şerifin okunması ve muhtelif faaliyetlerin düzenlenmesi, Osmanlı kültüründe Peygamber Efendimiz'e duyulan sevgi ve saygıyı ortaya koymaktadır. Bu vakıflar, kültürel geleneklerin nesiller boyu korunmasında ve aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Törenlerde ikram edilen yiyecek-içecek ve kullanılan gül suyu ve tütsü gibi öğelerin belirli olması ve kayıt altına alınması, toplum içinde yaygın olarak tanınan ve değer verilen standart bir kültürel pratiği göstermektedir.

Bu kültürel uygulamalar sadece dinî değil, aynı zamanda Osmanlı kültürel kimliğine de derinden bağlıdır. Törenlerde kullanılan ud ve gülâb gibi belirli öğeler, toplumun anladığı ve değer verdiği ortak bir kültürel dilin varlığını göstermektedir. On yıllar boyunca kurulan çok sayıda vakıf, bu uygulamaların zaman içinde sürekliliğini, kültürel direnci ve bu geleneklerin toplumsal kimliği korumadaki önemini vurgulamaktadır.

3.3. İktisadî Etkiler

İktisadî açıdan, Rodosçuk'taki para vakıfları, toplum içinde servetin yeniden dağıtılmasına önemli katkılar sağlamıştır. Vakıfların kurucularının ekonomik profiline baktığımızda, vakfedilen nakit miktarları ve bu paraların işletme oranları, vakıf kurucularının toplumsal ve ekonomik statüleri hakkında çarpıcı ipuçları sunmaktadır.

Örneğin, 18. yüzyılda vakfedilen en yüksek miktar 20.000 guruşken, 19. yüzyılda bu miktar 25.000 guruş seviyesine ulaşmıştır. Bu, ekonomik faaliyetin büyüdüğünü ve daha varlıklı bireylerin toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket ettiğini göstermektedir. Ortalama %15 seviyesindeki işletme oranları, vakıf kurucularının sermayelerini sosyal fayda üretmek üzere sürdürülebilir bir modelle yatırım yaptığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bazı vakıflarda işletme oranı belirtilmemiştir, bu da işletme stratejilerinin heterojen olduğunu düşündürmektedir.

Kurucuların ekonomik statülerine dönük bir değerlendirme yapıldığında, vakfedilen nakit miktarlarının genelde yüksek gelir grubunda yer alan bireylerden geldiği anlaşılmaktadır. Mesela, 1822 yılında Eski Maraş Kadısı Müftizâde Seyyid Mehmed Arif Efendi tarafından vakfedilen 25.000 guruş, bu büyük meblağın sadece ekonomik değil, aynı zamanda manevî bir sorumluluk bilinciyle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, İbrahim Bey Mahallesi'nde 70 guruş gibi daha düşük bir miktarla kurulan vakıf ise, toplumun farklı gelir seviyelerinden bireylerin de bu hayri amaca katıldığını kanıtlamaktadır.

Varlıklı ferdlerin servetlerini vakıflara tahsis etmeleri, sadece dinî bir motivasyon değil, aynı zamanda toplumun sosyal sermayesini güçlendiren bir mekanizma işlevi görmüştür. Bu model hem servetin dolaşımını hem de yoksul kesimlerin ekonomik faaliyetlere katılımını desteklemiştir. İslâm hukukunun erken bir finansal yönetim sistemi olarak ele alınabilecek bu model, vakıflar aracılığıyla toplumsal dayanışmanın kurumsallaşmasına katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak, para vakıflarının iktisadî etkileri hem toplumsal refahı hem de ferdi manevî faaliyete imkân sağlamıştır. Vakıflar, toplumun iktisadî istikrarını desteklerken, aynı zamanda sosyal adaletin teminine yönelik önemli bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4. Dinî Etkiler

Dinî açıdan, bu vakıfların kurulması, Osmanlı toplumunda İslâm'a olan bağlılığın ve Peygamber Efendimiz'in velâdeti vesilesiyle ona olan hürmet ve muhabbetin önemini ortaya koymaktadır. Mevlid-i şerifin

okunması, bu etkinliklere imam, şeyh, zâkir, mevlidhan ve na'than gibi dinî liderler ve şahsiyetlerin iştiraki ve merasimler vesilesiyle icra edilen hayr ve hasenatın vakıf kurucuları ve yakınlarının ruhlarına adanması, derin bir dinî bilincin varlığına işaret etmektedir.

Bu vakıflar, ferdlerin öldükten sonra da amel defterlerinin açık kalmasını, sevap hanesine iyiliklerin işlenmesini ve kendilerinin ve sevdiklerinin dualarda hatırlanmasını sağlamanın bir yolu olarak hizmet etmiştir. Bu merasimlerin, Peygamber Efendimiz'in doğum ayı olan Rebiülevvel ayında yapılmasının vurgulanması, bu uygulamaların dinî önemini ortaya koymaktadır. Bu dinî merasimleri vakıflar aracılığıyla kurumsallaştırarak, kurucular, bu uygulamaların devamlılığını sağlamış ve dinî miraslarını güvence altına almışlar ve nesillerine tevarüs ettirmişlerdir.

Osmanlı döneminde Rodosçuk'ta kurulan para vakıfları, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî yaşamını etkileyen çok yönlü bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu vakıflar aracılığıyla, kurucular hem dinî yükümlülüklerini yerine getirmiş hem de toplumlarının sosyal ve ekonomik refahına katkıda bulunmuşlardır. Bu uygulamaların yüzyıllar boyunca devam etmesi, toplumsal kimliği ve dayanışmayı korumadaki önemlerini gözler önüne sermektedir. Bu vakıfların incelenmesi, Osmanlı dünyasında din, ekonomi ve toplum arasındaki ilişkiye dair değerli bilgiler sunmakta ve bu kurumların hizmet ettikleri toplulukların kültürel ve sosyal dokusunu şekillendirmedeki kalıcı mirasını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Osmanlı döneminde Rodosçuk'ta bulunan vakıfların arşiv incelemesi, İslâm Peygamberi Hz. Muhammed'in doğumunu kutlamak amacıyla gerçekleştirilen mevlid törenlerinin, toplumun dinî ve sosyal yapısındaki önemli rolünü gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, vakıfların organizasyon ve işleyiş mekanizmalarını ele alarak, vakıflar tarafından finanse edilen mevlid törenleri aracılığıyla toplumun dinî uygulamalara ve sosyal uyuma olan bağlılığını vurgulamaktadır.

18. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar çeşitli mahallelere yayılan vakıfların uzun vadeli yapısı, mevlid törenlerini destekleme geleneğinin sürekliliğini göstermektedir. Bu törenler, manevi zenginleşmenin, toplumsal bağların ve dinî eğitimin yayılmasının merkezi bir unsuru olmuştur. Araştırma ayrıca, vakıfları kuran kişilerin toplumsal ve ekonomik statülerinin yanı sıra dinî gayretlerini de incelemekte, mevlid törenlerine tahsis edilen vakıfların büyüklüklerindeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Özellikle Hacı Mehmed Ağa bin Ahmed ve Eski Maraş Kadısı Müftîzâde Seyyid Mehmed Arif Efendi gibi önemli şahsiyetler tarafından kurulan büyük vakıflar, bu törenlerin ihtişamı ve devamlılığına yönelik derin bir bağlılığın altını çizmektedir.

Mevlid törenlerine tahsis edilen çok sayıda vakıf, bu törenlerin Rodosçuk'un dinî ve kültürel yapısındaki önemini de teyit etmektedir. Bu vakıflar, sadece törenlerin finansal boyutunu karşılamakla kalmamış, aynı zamanda camilerin ve diğer dinî yapıların bakımını da destekleyerek törenlerin düzenlenmesini kolaylaştırmıştır.

Osmanlı döneminde Rodosçuk'taki mevlid törenlerinin vakıflar tarafından desteklenmesi, bu toplantıların manevi değerini açıkça ortaya koymaktadır. Mevlidler, İslâmî geleneğin ve toplumsal birlikteliğin ifadesi olarak toplumun bağlılığını özetlemekte, ortak bir manevi ve toplumsal kimliği teşvik etmektedir. Osmanlı toplumunun iç içe geçmiş dinî, sosyal ve ekonomik boyutlarına dair ipuçları barındıran bu törenler, sadece dinî görevlerin yerine getirilmesinin ötesine geçerek, toplum inşası ve hayırseverlik faaliyetleri için önemli mekanizmalar oluşturmuş ve böylece bölgenin İslâmî kültürel ve geleneksel yapısının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The word mevlid, originating from Arabic, encompasses meanings such as "birth," "birthplace," and "time of birth." In Islamic culture, it refers to ceremonies celebrating the birth of Prophet Muhammad, often accompanied by the recitation of literary works crafted for these occasions. Although there is no evidence of such celebrations during the Prophet's lifetime or the early Islamic period, the tradition began under the Fatimid Dynasty in Egypt and later spread across the Islamic world. By the Ottoman period, the celebration of mevlid became formalized, especially during the reign of Sultan Murad III in the late 16th century. The incorporation of waqfs (endowments) into these practices ensured their sustainability and integration into Ottoman cultural and religious life.

Mevlid ceremonies served not only as religious observances but also as instruments of cultural preservation and social unity. They often included the recitation of Vesiletü'n-Necat by Süleyman Çelebi, a seminal work written in Turkish that became central to mevlid traditions. In regions like Rumelia, cash waqfs played a pivotal role in organizing these ceremonies, facilitating their financial and logistical aspects.

This study focuses on Rodosçuk (modern Tekirdağ), an Ottoman town that exemplifies the intertwined roles of cash waqfs and mevlid ceremonies. While broader studies on Ottoman waqfs exist, research on smaller urban

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

settings like Rodosçuk is limited. This work addresses that gap, analyzing archival documents to reveal how cash waqfs financed and sustained mevlid ceremonies, fostering social cohesion and cultural continuity.

Methodology

The research employs a qualitative approach, utilizing historical document analysis to explore the role of cash waqfs in funding mevlid ceremonies in Rodosçuk. Primary sources include archival documents from the General Directorate of Waqfs and the National Library. These records detail the establishment, financial structures, and operational frameworks of cash waqfs, particularly those associated with mevlid-i şerif ceremonies.

The methodology follows a systematic process:

Document Collection: Archival materials related to waqfs in Rodosçuk were identified and selected.

Transcription and Translation: Ottoman-era documents were transcribed into modern Turkish, ensuring accuracy and preservation of their original meaning.

Content Analysis: Data were categorized based on key themes, such as founder demographics, financial allocations, and the geographical distribution of waqfs.

Quantitative Representation: Findings were represented through tables and graphs, illustrating trends such as the frequency of waqf establishment by century and the gender distribution of founders.

The study adopts a descriptive model, aiming to reconstruct the socio-economic and cultural dimensions of cash waqfs and their influence on mevlid ceremonies. By focusing on Rodosçuk, the research highlights a localized perspective while contributing to broader understandings of Ottoman waqf practices.

Analysis

Cash waqfs in Rodosçuk emerged as vital institutions for sustaining religious, cultural, and social life during the Ottoman period. The archival analysis uncovered 20 cash waqfs established primarily between the 18th and 19th centuries. These waqfs allocated funds explicitly for mevlid ceremonies, reflecting the community's commitment to honoring Prophet Muhammad's birth and fostering societal cohesion.

Socio-Cultural Impacts

Mevlid ceremonies funded by these waqfs became focal points for community interaction. They were not merely religious events but also platforms for social engagement, bringing together people from various strata of society. Activities often included Quran recitations, hymns, and sermons, accompanied by refreshments like sherbet, sugar, and rosewater. These offerings symbolized hospitality and inclusivity, allowing even the economically disadvantaged to participate.

Moreover, the ceremonies reinforced shared cultural values. Specific rituals, such as the recitation of Vesiletü'n-Necat, highlighted the community's reverence for the Prophet and their commitment to preserving Ottoman-Islamic traditions. The inclusion of music and incense further enriched the ceremonies, creating a sensory experience that resonated deeply with attendees.

Economic Dimensions

The economic model of cash waqfs was innovative and sustainable. Founders endowed funds, which were invested to generate profits. These profits, typically around 15% annually, were allocated for specific purposes, such as organizing mevlid ceremonies. This financial structure ensured a steady flow of resources, enabling the waqfs to support recurring activities without depleting their principal capital.

The redistribution of wealth through waqfs also mitigated socio-economic inequalities. By financing public religious ceremonies, waqfs provided access to spiritual and communal experiences for all, regardless of economic status. Additionally, the economic activity generated by these waqfs—such as hiring performers and purchasing supplies—stimulated local markets.

Gender Dynamics

Interestingly, the analysis revealed gender parity in waqf establishment. Of the 20 waqfs examined, half were founded by women. This finding underscores the active role of women in Ottoman philanthropic and religious life, challenging traditional perceptions of gender roles. However, men controlled a larger share of the financial capital, indicating disparities in resource distribution.

Geographical Patterns

The geographical distribution of waqfs within Rodosçuk highlighted patterns of community engagement. Neighborhoods such as Hacı İsa and Hoca Bayezid hosted multiple waqfs, reflecting their prominence as centers

of religious and social activity. This spatial concentration facilitated the organization of frequent and well-attended ceremonies, embedding mevlid traditions into the fabric of local life.

Archival Insights

Archival documents provided detailed accounts of how these ceremonies were conducted. They specified the locations, timing, and participants, along with precise allocations for performers and supplies. For example, the Hanife Hatun Vakfı (1705) allocated funds for Quran recitations and refreshments, ensuring the ceremony's decorum and inclusivity. Similarly, the Eski Maraş Kadısı Müftizâde Vakfı (1822) financed multiple recitations and provided stipends to participants, demonstrating meticulous planning and community-oriented objectives.

Results

The findings underscore the multifaceted role of cash waqfs in Ottoman, in Rodosçuk. These institutions bridged spiritual devotion and practical societal benefits, ensuring the sustainability of mevlid traditions. They served as mechanisms for social solidarity, economic redistribution, and cultural preservation, illustrating the interconnectedness of religion, economy, and community in Ottoman society.

The detailed financial and operational records of these waqfs highlight their efficiency and adaptability. Their structured approach to funding and organizing ceremonies ensured continuity, allowing traditions to persist across generations. Furthermore, the active involvement of women in establishing waqfs reflects a nuanced understanding of gender dynamics in Ottoman philanthropy.

Conclusion

This study sheds light on the significant contributions of cash waqfs to the social, cultural, and religious life of Ottoman Rodosçuk. By institutionalizing mevlid-i şerif ceremonies, these waqfs not only honored Islamic traditions but also strengthened community bonds and economic vitality.

The research highlights the enduring legacy of Ottoman waqfs as instruments of social engineering and cultural preservation. Their role in integrating religious observances into daily life underscores their importance as both spiritual and pragmatic institutions. Future studies could expand on these findings by comparing Rodosçuk's waqfs with those in other Ottoman towns, offering broader insights into the empire's socio-religious landscape.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- Rodosçuk Şer'iyye Sicili: 8639.00018, v. 1b-2b.
Rodosçuk Şer'iyye Sicili: 08579.00015, v. 63b-64a.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 08596.00008, v. 27b-28a.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 08633.00011, v. 40a-b.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 08609. 00001, v. 12b-13b.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 08608.00003, v. 17a-b.
Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08652.00001, v. 71a-b.
Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 8622.00008, v. 43b-45a.
Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri: 08626.00022, v. 26b-27a.
Rodosçuk Şer'iyye Sicili, 08626.00010, v. 117b-118a.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 08635.00016, v. 16b-17a.
Rodosçuk Şer'iyeye Sicili, 8647.00019, v. 78b-79a.
Rodosçuk Şer'iyye Sicili: 08660.00003, v. 74b-75a.
VGMA Defter No: 988, Sayfa: 165, Sıra: 72.
VGMA, Defter No: 737, Sayfa: 155-164, Sıra: 61.
VGMA Defter No: 626, Sayfa: 704-714, Sıra: 736.
VGMA, Defter No: 626/1, Sayfa: 92-93, Sıra: 110.
VGMA, Defter No: 743, Sayfa: 289-293, Sıra: 99.

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

VGMA Defter No: 579, Sayfa: 45-46, Sıra: 26.

VGMA, Defter No: 580, Sayfa: 325, Sıra: 168.

Araştırma Eserler

AKGÜNDÜZ, Ahmed, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV, İstanbul 1996.

AKSOY, Hasan, "Mevlid", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2004, ss. 482-484.

ATEŞ, Hacer, "Tekirdağ", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul 2011, ss. 359-362.

BRYMAN, Alan, *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2012.

BULUT, Mehmet ve diğerleri, *Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıfları (Takdim)*, İZÜ Yayınları, İstanbul 2019.

BULUT, Mehmet and KORKUT, Cem, "The Impact of the Elite (Ulema) Class on the Ottoman Economy: The Case Study of the Cash Waqfs", *International Journal of Economics, Management and Accounting*, S.30 (1): ss. 27-54. <https://doi.org/10.31436/ijema.v30i1.879>.

CRESWELL, John W., *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3. Baskı), Sage Publications, Los Angeles 2009.

DARKOT, Besim, "Tekirdağ", *İslam Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul 1979, ss. 133-135.

ESAT EFENDİ, *Osmanlılarda Töre ve Törenler*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1979.

FLICK, Uwe, *An Introduction to Qualitative Research* (4. Baskı), Sage, London 2009.

GÜNAY, Hacı Mehmet, "Vakıf", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 42, İstanbul 2012, ss. 475-479.

İNALCIK, Halil, "Rumeli", *İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1964, ss. 766-773.

İNALCIK, Halil, "Rumeli", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, ss. 232-235.

KORKUT, Cem ve BULUT, Mehmet, "XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması", *ADAM Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 2, 2017, ss. 167-194.

MASON, Jennifer, *Qualitative Researching* (2. Baskı), Sage, London 2003.

NEUMAN, William L., *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* Cilt I-II, Yayın Odası, İstanbul 2006.

ÖZCAN, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları: Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*, TTK, Ankara 2003.

ÖZEL, Ahmet, "Mevlid", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2004, ss. 475-479.

PEKOLCAY, A. Necla, "Mevlid", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2004, ss. 485-486.

SILVERMAN, David, *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook* (3. Baskı), Sage, London 2010.

ŞEKER, Mehmet, "Mevlid", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2004, ss. 479-480.

ŞİMŞEK, Mehmet, "Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerine Münakaşalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 27, 1986, ss. 207-220.

TUĞRUL, Mehmet, "Osmanlı Dönemi Rumeli Para Vakıflarında Mevlid-i Nebî Kutlamalarına Dair Tahsisatlar", *Vefatının 600. Yılında Süleyman Çelebi ve Mevlid Kültürü* içinde, haz. Bekir Kemikli, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2023, ss. 107-132.

TUĞRUL, Mehmet ve AYDINBAŞ, Yunus Emre, "Osmanlı'da Şehir Ekonomisi ile Vakıf İlişkisi: Rodosçuk'ta 1763 Tarihili Mehmed Ağa bin İbrahim Ağa Vakfı", *İnsan, Tarih ve Şehir* içinde, haz. Mustafa Kemal Arıcan, Mehmet Tuğrul, Yunus Emre Aydınbaş, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2020, ss. 139-161.

OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE DAİR TAHSİSATLAR

Ek 2. Şerife Esmâ Hanım bint Müftüzade Şeyh Seyyid Mehmet Ataullah Efendi Vakfiyesi Transkripsiyonu

Mâ hurrîre fihi mine'l-vakfî ve şurûti cerâ ledeyye ve vadaha beyne yedeyye ve ilâ-ba'de ri'âyeti mâ tahte mürâ'âtihi hakemtü bi-sihhatihi ve lüzümühi âlimen bi'l-hilâfi'l-vâki' beyne'l-eimmeti'l-eşrâf ve ene'l-fakîru ileyh subhânehu ve te'âlâ Sirozîzâde es-Seyyid Mehmed Tahir el-Müvellâ hilâfe bi-Medîneti Rodoscuk gufire lehumâ.

Ferâid-i hamd-i nâ-mahdûd ve cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve mur-vârid-i sipâs-i hulûs-i ma'kûd hazret-i Hayy [u] Vedûd ile zîver-sâzî-i şâhid-i kitâb-ı hayrâta bâdî ve nukûd-ı durûd-ı gayr-i mahdûd ve sâhib-i Makâm-ı Mahmûd ve zuhûb-i sitâyîş-i amîmü'l-vürûd âl ve sahbi mes'ûd ile revnak-tırâzî-i katâr-ı sûtür-ı hasenâta mûdî budur ki

Medîne-i Rodoscuk sînet ani't-teşettüti ve't-teferruk mahallâtından el-Hâc İsa Mahal- lesi'nde sâkine umdetü'l-muhadderât ve zübdetü'l-mestürât sâhibetü'l-hayrât ve râ- gıbu'l-meberrât ve's-sadakât Şerife Esmâ Hanım bint Müftüzâde eş-Şeyh es-Seyyid Meh- med Ataullah Efendi enâra'llâhu merâmahâ alâ-vıfki matlebihâ'l-a'lâ tarafından takrîre vekîl-i sâbitü'l-vekâlesi Nakîbzâde es-Seyyid Mustafa Vâsîf Efendi meclis-i şer'î şerîf-i şâmihü'l imâd-ı Ahmedî ve mahfel-i dîn-i münîf-i râsihü'l-evtâd-ı Muhammedî'de vakf-ı câiyyü't-tafsîlinin umûrunu rü'yet ve idâreye velî ve şurût-ı âti'z-zikri tenfiz ve icrâya mü- tevelli nasb ve ta'yîn eylediği Müftüzâde eş-Şeyh es-Seyyid Ataullah Efendi ibn es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Ziyaeddin Efendi mahzarında bi-niyyeti's-sâfiye ve't-taviyye'l-vâfiyye dehen-güşâ-yı takrîr-i sıhhat-pezir ve zebân-pîrâ-yı tasvîr-i mâ-fi'z-zamîr olub elân hav- za-i temellüküm ve mazbût-ı kabza-i tasarrufum olan atyeb-i mâl ve enfes-i menâlim- den ifrâz ve akvâl-i sâiremden kemâl-i imtiyâz ile mümtâz eylediğim yalnız bin beş yüz gurusumu hasbeten li'llâhi te'âlâ ve li-merzâtihi'l-Kerîm ve ittikâen min-azâbihi'l-elîm ve ibtiğâen bi-şefâ'at-i nebiyyihi Muhammedin aleyhi efdalü't-tahiyye ve ekmelü't-teslîm *yevme lâ yenfe'u mâlûn ve lâ benûn illâ men eta'llâhe bi-kalbi'n-selîm* vakf-ı sahîh-i mü- ebbed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakf ve habs idüb şöyle ta'yîn-i şurût ve tebyîn-i kuyûd-ı mebsût eyledim ki;

Meblağ-ı mevkûf-ı mezbûrumun beş yüz gurusu bi-yedi'l-mütevelli rehn-i kavî ve kefil-i melî ve lede'l-emn ve'l-vüsûk ikisinden biriyle beher sene alâ-vechi'l-helâl onu on bir bu- çuk hesabı üzere istirbâh ve istiğlâl olunub bi-fazli'llâhi te'âlâ hâsıl olan iki yüz yirmi beş gurusu nemâsından on beş gurusu Câmi'-i Vasat imâmı efendiye iki hatm-i şerîf tilâveti için virile birinin ecr-i cezîli vâlideynim ve evlâdım ve akrabâ ve ta'allukâtım ervâhına ve birinin sevâbı rûh-i âcizâneme ihdâ oluna ve murâbaha-i mezkûreden on beş gurusu dahi Câmi'-i Vasat'da müezzin olan efendi beş vakitte beyne's-sünneti ve'l-farz Resûl-ı Ekrem ve nebiyy-i muhterem şefî'-i usât-i irsât aleyhi efdali's-salavât ve ekmeli't-teslîmât Efendimiz Hazretleri'nin ervâh-ı kudsiyyeleriyçün ve âl ve evlâd ve ashâb-ı kirâm ervâh-ı tayyibeleriyçün ve Hazret-i Bilâl-i Habeşî rûh-ı şerîfiyçün ve sâhibetü'l-hayrın kimesne- leri ervâhi için ve cemî'-i ashâb-ı hayrât ve kâffe-i ehl-i îmân ervâhiyçün ve cümlelerin afv ve âfiyeti için Allah Te'âlâ rızâ-i şerîfiyçün el-Fâtiha deyu nidâ idüb cümle cemâ'at Fâtiha-i Şerife'yi kirâatinden sonra İhlâs-ı Şerife müezzin efendi şurû' ide ber-minvâl-i muharrer ba'de edâ'l-hidme on beş gurusu mutasarrıf ola ve murâbaha-i mezkûreden kırk gurusu dahi ifrâz olunub evvel-i mâh-ı mu'azzam ve müseccel şehri Rebî'ülevvel Mevlid-i Resûl-i etemm ve ekmel aleyhi salavâti'llâhi'l-Melik'l-Ekberi'l-A'zâmi'l-Ecl efendimiz hazretleri için şehri mezkûrda na't-ı şerîf kirâatı masârifına sarf olunub Ma- halle-i el-Hâc İsâ'da el-Hâc İsâ Câmi'inde kirâat oluna ve murâbaha-i mezkûreden otuz gurusu dahi ifrâz olunub İd-i Şerîf-i Adhâ'da "Etemmu sâhibiküm fe innehâ ale's-sırâti metâyâküm" hadîs-i şerîfi medlûlünce bir re's ganem iştirâ olunub luhûmu fukarâya tak- sîm mesûbâtı rûh-ı nâ-tüvânîma ihdâ oluna ve murâbaha-i mezkûreden yirmi beş gurusu dahi ifrâz olunub evvel-i tâc-ı şuhûr-ı ağvâm şehri şerîf-i Muharremü'l- Harâm'da âşûrâ tabh olunub kimesnenin kâse-i billûr-kulûbu ve dest-reviyle dilkeş-âver ve münker ve refte-der olmayarak imlâ-i inâ-i Fâtır iderek cümleyi mesrûr ideler murâbaha-i mezkû- reden kırk gurusu dahi ifrâz olunub İd-i Şerîf-i Fıtr'da sıbyân-ı eytâm-ı vâcibü'l-enâm ve'l-ikrâm ve'l-ihtirâm ayakkabıları iştirâ olunub ikdâm-ı eytâm-ı mezâleti kedûretten ma'sûm kılınmasına ikdâm ideler ve murâbahâ-i mezkûreden otuz beş gurusu dahi ifrâz olunub Mahalle-i el-Hâc İsâ'da Câmi'-i Şerîf-i el-Hâc İsâ imâmı ve hatîbi olan efendiye Ramazân-ı mağfîret- nişânda iki hatm-i şerîf tilâveti için meblağ-ı mezkûrdan on beş gurusu virile ve on gurusu câmi'-i mezkûrda bir timur âvîzede sûret-i add ve kanâdîl ikâd için revgan-ı zeyt alına ve beş gurusu yüz parasıyla şikest olan kanâdîl ve şamandıralara sarf oluna ve yüz parasıyla hasır ve süpürge alına ve beş gurusu müezzine ikâdiye virile hatm-i şerîflerin mesûbâtı cedd-i emced-i bezr-i güvânım hüsneyn-i ahseneyn sıbtayn-i muhteremeyn imâmeyn-i mükerreremeyn emîreyn-i mu'azzameyn şehideyn-i sa'ideyn seyid-i şebâb-ı ehli'l-cenneh ve kurretü'l-ayn-ı ehli- sünnet imâmü'l-mü'minîn el-Ha- san ve'l-Hüseyn radiya'llâhu te'âlâ anhumâ ve mün'ata'llâhi te'âlâ bi-emrihimâ fi'd-dün- yâi şefâ'atihimâ fi-yevmi-l-hayrâ efendimiz hazretlerinin ervâh-ı kudsiyye ve zekiyye- lerine ihdâ olunub himmetleri isticlâb oluna ve murâbaha-i mezkûreden iki yüz yirmi beş gurusu şurût-ı muharrereye ba'de's-sarf sahhü'l-bâkî yirmi beş gurusu dahi hakk-ı tevliyet olub müddet-i hayâtımda mutasarrıf olam bi-emr-i Hudâ târike- i dâr-ı fenâ ve âzime-i gülşen-sarây-ı bekâ ve bi-fazli'llâhi te'âlâ sâkine-i firdevs-i a'lâ olduğumda vâ- lid-i mâcidim Müftü Efendizâde eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Ataullah Celaleddin Efendi mütevelli olub şurût-ı mezkûreme ba'de'l-edâ yirmi beş gurusu hakk-ı tevliyete mutasarrıf olalar anlar dahi târik-i nâsût ve âzim-i dâr-ı melekût ve bi-fazli'llâhi ve lütfihi tebâreke ve te'âlâ sâkin-i kurb-ı lâhût olduklarında zevcim Haşim Ağa ibn Mustafa Ağa vakf-ı mezkûruma mütevelli olalar anlar dahi târik-i elbise-i fenâ ve sâlik-i meslek-i hilye-i bekâ

oldukda evlâdım ve evlâd-ı evlâdım ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdım ekber ve vâreste bat- nen ba'de batnin ve ferğan gibbe aslihi mütevellî olub şurûtumu ba'de'l-icrâ hakk-ı tevli- yet olan yirmi beş guruşa mutasarrıf olalar ve li-ebeveyn karındaşım hasbî nâzır olub ve evlâd-ı evlâdı nâzır ola ve ma'âza'llâhu te'âlâ evlâdlarım inkırâzından sonra karındaşım sonra batnen ba'de batnin karındaşımın ekber evlâdları mütevellî olub vazîfe-i tevliye- te mutasarrıf olalar el-iyâzü bi'llâhi'l-Feyyâz ba'de inkırâzi'l-küll medîne-i mezbûrede Sirozîzâde Nakşibendiyesi'nde mesned-nişin-i meşihat olan meşâyih efendiler hazerâtı mütevellî olub şurûtumu ba'de'l-edâ vazîfe-i tevliye- te mutasarrıf olalar ve mürûr-ı eyyâm ile mürâ'ât-ı vakf müte'azzir olur ise menâfi'-i vakf mutlakâ fukarâ-yı müslimîne harc ve sarf oluna deyu fâriğan ani'ş-şevâğil ve hâliyen ani'l-avâil ve âriyen an-emr-i muhill meblağ-ı merkûm bin beş yüz guruşu mütevellî-i mûmâ ileyh efendî hazretlerine teslim eylediğimde anlar dahi evkâf-ı sâire mütevellîleri gibi vakfiyyet üzere kabz ve kabûl ve şurût-ı mezkûremi edâya mütemehhid eyledi deyu hatm-i kelâm ve ifâ-yı merâm ey- lediğimde gibbe't-tasdîki'l-mu'teberi'ş-şer'î vâkıfe-i mûmâ ileyhimâ ufiye'llâhu lehumā ve li-vâlideyhimâ semt-i hilâfa atf-ı zimâm ve cânib-i inhirâfa sarf-ı zimâm idüb vakf-ı nukûd inde'l-eimmeti's-selâseti'n-nehâir aleyhim rahmeti'llâhi'l-Meliki'l-Kebîr bâtil ve gayr-ı meşrû olmağla vakf-ı mezkûrdan rücû' ve meblağ-ı merkûmu mülkûme istirdâd iderim deyu da'vâ ve muhâsamaya şurû' ve mütevellî-i mûmâ ileyh esbağa'llâhu ni'ame- hu aleyh vakf-ı nukûd ve âna mebnî şurût ve kuyûd İmâm Ensârî aleyhi rahmeti'l-Bârî rivâyeti üzere imâm-ı cennet-makarr Hazret-i İmâm Züfer aleyhi rahmeti Rabbi'l-bahri ve'l-berr katında sahîh ve inde İmâmeyni'l-Hümâmeyn aleyhimâ rahmet-i Hâlıkü'l-kev- neyn sıhhat dahi müstelzim-i lüzûm olduğı kütüb-i fikhiyyede mastûr-ı nakl-i sarîh ol- mağın vâkıfe-i mûmâ ileyhimânın min-küllü'l-vücûh rücû'u gayr-ı meşrû'dur deyu redd ve teslimden imtinâ' ve nizâ' birle hâkim-i muvakki'-i sadr-ı kitâb tûbâ lehu ve hüsnü meâb efendî huzûrunda müterâfi'ân ve fasl u hasme tâlibân olduklarında hâkim-i mûmâ ileyh lâ zale'l-Hakku câriyen beyne yedeyhi efendî hazretleri tarafeynin kelâmını ısgâ ve tasavvur ve cânibeynin merâmını istikrâ ve tedebbür idüb temhîd-i kavâ'id-i hayrı evlâ teşyîd-i mebnî-i vakfı ahrâ görmekle âlimen bi'l-hilâfi'l-cârî beyne'l-eimmeti'l-eşrâ- fi'l-eslâf vakf-ı mezkûrun evvelen alâ-kavli İmâm Züfer sıhhatine ve alâ-re'yi'l-imâmeyn sâniyen lüzûmuna hükm-i muhkem-i şer'î ve kazâ-i mübrem-i mer'î itmeğın min-bâ'd vakf-ı mezkûr sahîh ve lâzım ve müebbed ve mütehattim olub nakz ve ibtâlîne mecâline muhâl ve tağyîr ve ihtilâli mümteni'u'l-ihitmâl oldu *Fe men beddelehu ba'de mâ semî'a- hu fe inne mâ ismuhu ale'llezîne yubeddilûnehu inne'llâhe semî'un alîm* ve ecru'l-vâkıfeti ale'l-Hayyi'l-Cevvâdi'l-Kerîm cerâ zâlike.

 GTTAD	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

**OSMANLI DÖNEMİ RODOSÇUK PARA VAKIFLARINDA MEVLİD-İ NEBİ MERASİMLERİNE
DAİR TAHSİSATLAR**